

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

obor sociální a kulturní ekologie

Bc. Jana Kratochvílová

**Zobrazování zvířat v českých médiích
- Blesk, MF Dnes**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 26. 6. 2013

Bc. Jana Kratochvílová

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. et Mgr. Arnoštu Novákovi za cenné rady a vedení této práce.

Abstrakt:

Magisterská diplomová práce se zabývá problematikou vztahů mezi lidmi a zvířaty v soudobé společnosti. Dříve byla zvířata běžnou součástí každodenního života člověka, avšak s nástupem moderní společnosti se vztah mezi člověkem a zvířetem oslabuje. Dnes je situace taková, že si lidé stále častěji utvářejí vztah ke zvířatům pouze skrze média. Cílem praktického výzkumu proto bylo zjistit jakým způsobem a v jakých souvislostech jsou v českých médiích, konkrétně ve dvou vybraných denících – Blesku a MF Dnes, zobrazována zvířata. Pro dosažení komplexního pohledu na danou problematiku jsou v práci kombinovány dva základní výzkumné přístupy – kvalitativní a kvantitativní. Stěžejní metodou je kvalitativní analýza rámců, během níž byly zformulovány, popsány a interpretovány rámce zobrazování zvířat, které se v těchto dvou denících objevují. Pro doplnění a kvantifikaci informací zjištěných analýzou kvalitativní byla provedena také kvantitativní obsahová analýza. Zjištěné výsledky nám mimo jiné nabízí reflexi toho, jak v současné době o zvířatech uvažujeme a jakou roli hrají v našich životech a v životě celé společnosti.

Klíčová slova:

Zvířata; rámování; analýza rámců; obsahová analýza; média; zpravodajství; Blesk; Mladá fronta Dnes

Abstract:

The diploma thesis deals with the relationship between humans and animals in contemporary society. Formerly animals were a part of everyday human life but with the advent of modern society, the relationship between man and animal weakens. Today the situation is such that people increasingly form the relationship with animals only through the media. Therefore, the aim of practical research was to determine how and in what context animals are represented in the Czech media, specifically in two selected newspapers - Blesk and MF Dnes. To achieve a comprehensive view on the subject, the work combined two basic approaches to research - qualitative and quantitative. Main method is a qualitative frame analysis during which frames of representing animals that occur in these two newspapers were formulated, described and interpreted. To complement and quantify the information gathered in qualitative analysis, quantitative content analysis was also made. Among others, the results offer us a reflection how we currently think about animals and what role they play in our lives and in life of the whole society.

Key words:

Animals; framing; frame analysis; content analysis; media; news; Blesk; Mladá fronta Dnes

OBSAH

1. ÚVOD.....	8
2. TEORETICKÁ ČÁST.....	10
2.1. ČLOVĚK A ZVÍŘE	10
2.1.1. Historický vývoj vztahu mezi člověkem a zvířetem.....	10
2.1.2. Vztah člověka a zvířete v současné společnosti	11
2.1.2.1. Dilema moderní doby.....	12
2.1.2.1.1. Využívání zvířat	12
2.1.2.1.2. Ochrana zvířat	14
2.1.3. Antropocentrismus	16
2.1.3.1. Antropomorfismus	17
2.1.3.2. Dichotomické vnímání zvířat.....	19
2.1.3.3. Zvíře jako symbol	20
2.2. MÉDIA.....	22
2.2.1. Média a společnost.....	22
2.2.2. Vztah médií k realitě	23
2.2.3. Konstrukce ve zpravodajství.....	25
2.2.4. Zvířata ve zpravodajství.....	26
2.2.5. Rámování	27
2.2.5.1. Rámování jako druhý stupeň nastolování agendy.....	28
2.2.5.2. Rámování jako komunikační proces	29
2.3. ZVÍŘATA V MÉDIÍCH – VYBRANÉ STUDIE.....	30
2.3.1. Zvířata v dokumentárních filmech	30
2.3.2. Mediální reprezentace vztahů mezi člověkem a zvířaty	31
2.3.3. Mediální obraz žraloků	32
2.3.4. Koncepty přírody	33
3. METODOLOGICKÁ ČÁST	34
3.1. CÍL VÝZKUMU.....	34
3.2. VÝZKUMNÉ OTÁZKY	35
3.3. METODY VÝZKUMU	36
3.3.1. Analýza rámců – teorie	36
3.3.1.1. Kvalitativní obsahová analýza	36

3.3.1.2.	Vymezení a typy rámců	37
3.3.1.3.	Vyhledávání rámců v textu	37
3.3.1.4.	Kritika kvalitativního přístupu k analýze rámců	38
3.3.2.	Kvantitativní obsahová analýza – teorie	39
3.3.2.1.	Postup kvantitativní obsahové analýzy	39
3.3.2.2.	Kritika obsahové kvantitativní analýzy	41
3.4.	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÝCH PERIODIK	43
3.4.1.	Mladá fronta Dnes	43
3.4.2.	Blesk	44
3.5.	PRACOVNÍ POSTUP	45
3.5.1.	Vytvoření rámců	45
3.5.2.	Výběr a popis výzkumného souboru	46
3.5.3.	Popis kódovací knihy	47
4.	PRAKTICKÁ ČÁST	51
4.1.	KVALITATIVNÍ ANALÝZA RÁMCŮ - VÝSLEDKY	51
4.1.1.	Zvíře jako přítel, společník	51
4.1.2.	Zvíře jako hrozba, nebezpečí	53
4.1.3.	Zvíře jako zdroj, prostředek	55
4.1.4.	Zvíře jako emoční bytost	57
4.1.5.	Zvíře jako atrakce, kuriozita	59
4.1.6.	Zvíře jako oběť, ohrožený druh	61
4.1.7.	Zvíře jako zdroj inspirace, dokonalá bytost	63
4.1.8.	Zvíře jako nedokonalá, podřadná bytost	65
4.1.9.	Zvíře jako (nezvaný) host	66
4.2.	KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA – VÝSLEDKY	69
4.2.1.	Rámce	69
4.2.2.	Zobrazovaná zvířata	70
4.2.3.	Antropomorfismus	73
4.2.4.	Kontext	75
4.2.5.	Hard news a soft news	77
5.	ZÁVĚR	79

Použitá literatura

Seznam tabulek a příloh

Přílohy

1. Úvod

Zatímco dříve byla zvířata běžnou součástí každodenního života člověka, s nástupem moderní společnosti se vztah mezi člověkem a zvířetem oslabuje. Tím, že se lidé stěhují do měst, kde následně tráví většinu svého času, se od zvířat distancují a nemají tak možnost seznámit se s jejich přirozeným chováním. Je tedy na místě se ptát, co vlastně v dnešní době zvířata pro člověka znamenají. Jsou to naši přátelé či nepřátelé? Zaslouží si naši úctu a ohleduplné zacházení nebo jsou pro nás pouhým zdrojem?

Jedním z předpokladů, ze kterých tato práce vychází, je také to, že důležitou roli v naší společnosti, hrají média. Právě z médií získávají lidé v dnešní době velké množství informací o nejrůznějších tématech a událostech – tedy i o přírodě a zvířatech. A právě proto, že v současnosti je přímý vztah mezi lidmi a zvířaty oslaben, lze se domnívat, že média mají značný vliv na to, jak lidé o zvířatech uvažují. Úskalí této situace pak spočívá v tom, že ve většině případů není hlavním cílem médií poskytovat informace o reálném životě zvířat. Masová média jsou instituce, kterým jde v první řadě o zisk, a proto se jejich fungování řídí určitými pravidly, jež ovlivňují podobu výsledného sdělení. Představa o zvířatech a jejich chování, kterou lidé získávají z médií, je proto často zkreslená.

Tato práce si klade za cíl zjistit, jakým způsobem a v jakých souvislostech se o zvířatech píše ve dvou nejčtenějších českých denících - Blesku a MF Dnes. Hlavní výzkumnou metodou je analýza rámců (frame analysis), která umožňuje odhalit, jaké rámce zobrazování zvířat se ve zkoumaném obsahu vyskytují a tím pádem mají potenciál působit na příjemce sdělení, jeho názory a hodnoty. Druhou výzkumnou metodou je kvantitativní obsahová analýza, která nám umožňuje kvantifikaci popisovaných rámců a zjištění dalších doplňujících poznatků. Spojení těchto dvou metod nám přináší komplexní pohled na danou problematiku.

Praktické analýze předchází teoretická část, která se nejprve zabývá vztahem lidí a zvířat z historické perspektivy a řeší dilema moderní doby mezi krutým využíváním zvířat a jejich ochranou. V následujících kapitolách jsou představeny další teorie, které souvisí s utvářením našeho vztahu ke zvířatům - antropocentrismus, antropomorfismus, dichotomické vnímání zvířat a zvíře jako symbol. Druhá třetina teoretické části je věnována médiím. Mimo jiné vysvětluje roli médií ve společnosti, zaměřuje se na teorii sociální konstrukce a podrobněji popisuje koncept rámování, ze kterého vychází praktická analýza. Na závěr teoretické části jsou prezentovány vybrané zahraniční studie zabývající

se výzkumem zvířat a jejich zobrazování v médiích, které slouží jako inspirace pro náš výzkum.

Dále následuje metodologická část, kde jsou představeny cíle praktického výzkumu a výzkumné otázky. V dalších kapitolách jsou charakterizovány zvolené výzkumné metody (analýza rámců a kvantitativní obsahová analýza), charakterizována zkoumaná média a podrobně popsán pracovní postup praktického výzkumu. Poté přichází na řadu již samotná praktická část a prezentace výsledků analýzy. Nejprve je uvedena kvalitativní analýza rámců, kde jsou popsány a interpretovány jednotlivé rámce zobrazování zvířat, a to přímo na konkrétních příkladech z obsahu Blesku a MF Dnes. Následně jsou prezentovány také výsledky kvantitativní obsahové analýzy. Závěrečná část pak přináší shrnutí a diskuzi klíčových poznatků.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. ČLOVĚK A ZVÍŘE

Lidé a zvířata spolu sdílejí společný prostor na planetě již od počátku existence člověka a jejich vztah od té doby prošel dlouhým a složitým vývojem. Nesmíme také zapomínat na to, že v různých kulturách probíhal vývoj vztahu mezi lidmi a zvířaty odlišně a jisté odlišnosti (někdy i velmi výrazné) přetrvaly i do dnešní doby. Přesto se v této práci budeme zaměřovat především na vztahy člověka a zvířete v západních společnostech.

2.1.1. Historický vývoj vztahu mezi člověkem a zvířetem

V pravěku člověk ke zvířatům vzhlížel s úctou a strachem zároveň. Lidé věřili, že zvířata mají duši, a proto prováděli různé rituály, aby ulovená zvířata po jejich smrti uctili a usmířili si je [Veselovský 2000: 33-35]. Velký přelom nastal zhruba před 10 000 až 16 000 lety, kdy člověk začal domestikovat¹ některé zvířecí a rostlinné druhy. Právě v tomto období začíná člověk ve větším měřítku systematicky využívat zvířata ke svému prospěchu a ovlivňovat životy nejen jednotlivých zvířat, ale i celých živočišných druhů [Chlumská 2006: 3].

Pro pochopení našeho současného vztahu ke zvířatům je nezbytné nahlédnout také do starověkého Řecka, protože názory tehdejších myslitelů měly výrazný vliv na utváření západního smýšlení o zvířatech. Nejvlivnější osobností této doby byl Aristotelés (384 - 322 př. n. l.), který vycházel z předpokladu, „že příroda je ve své podstatě hierarchií, ve které bytosti s nižšími rozumovými schopnostmi existují ve prospěch bytostí se schopnostmi vyššími,“ z čehož vyvozoval, že příroda stvořila zvířata proto, aby sloužila člověku [Singer 2001: 205].

Z Aristotelova učení vycházeli v pozdějších dobách i mnozí středověcí křesťanští myslitelé. Za všechny lze jmenovat například Tomáše Akvinského (1225 - 1274), který hlásal, že zvířata, která na rozdíl od lidí nemají nesmrtelnou duši, jsou ke člověku v podřazeném postavení a mají povinnost mu sloužit [Komárek 2011: 65-66]. Podle

¹ Podle Komárka [2011] lze jako domestikanty označovat druhy, „které se v péči člověka neproblematicky a pravidelně množí a od kterých už existují v zajetí formy, zřetelně odlišné od divokého druhu [Komárek 2011: 137].“

Koháka [1998] měl vztah člověka a zvířete ve středověku podobný charakter jako vztah pána a poddaného a na zvíře tak bylo pohlíženo jako na níže postaveného bližního. V tomto období byla zvířata součástí každodenního života člověka. Na jedné straně si člověk zvířat vážil a sdílel s nimi nejen obydlí, ale i své myšlenky a starosti. Na straně druhé se zvířatům od člověka dostávalo krutého a bezcitného zacházení [Kohák 1998: 29].

Další etapou byl novověk, kdy došlo k opětovnému přehodnocení vztahu člověka ke zvířatům - a to nikoli k lepšímu. Novověké smýšlení o zvířatech ovlivnil v první polovině 17. století francouzský filozof René Descartes (1596 - 1650), jehož učení vycházelo nejen z křesťanské nauky, ale také z principů mechanistické vědy. Descartes věřil, že vše co je tvořeno hmotou (tedy i lidské tělo), je ovládáno zákony mechaniky. Myšlenka, že by lidé byly pouhé stroje pro něj však byla nepřijatelná a tak s tímto názorem propojil tradiční křesťanské učení o nesmrtelné duši člověka. Zvíře na rozdíl od člověka nemá nesmrtelnou duši (tudíž ani vědomí) a je tedy jenom pouhým strojem, který nemůže cítit radost ani bolest [Singer 2001: 215-216]. V tomto období také dochází k rozvoji masného průmyslu a krutých pokusů na zvířatech. Z toho důvodu, aby si člověk dokázal sám před sebou kruté zacházení se zvířaty ospravedlnit a zajistit, aby se on sám nemohl stát předmětem takového zacházení, vznikla potřeba odlišit člověka od ostatních živočichů. A právě Descartův výklad toto umožňoval [Kohák 1998: 33-34].

Následující osvícenské období přineslo určité vylepšení pozice zvířat. Paradoxně se o to zasloužily poznatky zjištěné při provádění pokusů na zvířatech. Zjistilo se, že lidé a zvířata mají podobnou fyziologii, což přispělo k rozšíření názoru, že také zvířata mohou cítit bolest a zaslouží si šetrnější zacházení. Převládající názor, že lidé mají právo využívat zvířata ke svému prospěchu, však stále ve společnosti přetrval [Singer 2001: 217]. A v určité podobě přetrvává až do dnešní doby.

2.1.2. Vztah člověka a zvířete v současné společnosti

V předchozí kapitole byly stručně popsány hlavní myšlenkové proudy, které v průběhu dějin ovlivňovaly a utvářely vztah lidí a zvířat. Mnohé z těchto trendů přetrvávají dodnes a zároveň s tím, jak se společnost vyvíjí, proměňují se i tyto trendy a zároveň se objevují další názory a teorie. Vztah člověka a zvířete je proto v dnešní době komplikovanější než kdykoliv předtím.

2.1.2.1. Dilema moderní doby

Podle Scullyho [2010] je pro dnešní dobu typické, že se ve vztahu lidí ke zvířatům projevuje určité pokrytectví. Na jedné straně lidé soucítí se zvířaty, která znají, pojmenovávají je a starají se o ně. Na straně druhé nevidí a ani nechtějí vidět to, jak je se zvířaty zacházeno ve velkochovech, jaké utrpení prožívají a kolik jich zcela zbytečně přichází o život [Scully 2010: 155-156]. Stejný názor zastává i Kohák [1998], který popisuje toto pokrytectví následujícím způsobem: „oplýváme láskou ke svým miláčkům a raději se neptáme, odkud pocházejí maso a léky [Kohák 1998: 30].“

Kohák [1998] v této souvislosti hovoří o tzv. moderním dilematu, které je výsledkem protichůdného působení průmyslové a demokratické revoluce. V důsledku průmyslové revoluce došlo k oslabení dříve každodenního vztahu mezi lidmi a zvířaty. Zároveň však dochází ke stále většímu vykořisťování zvířat, protože lidé jsou pořád na zvířatech do velké míry závislí. Typické však je, že se toto kruté zacházení děje za zavřenými dveřmi, mimo zorné pole běžných lidí. Demokratická revoluce naopak přináší představu rovnosti a soucitu s ostatními živými bytostmi [Kohák 1998: 30]. Toto jsou tedy dvě hlavní tváře našeho vztahu ke zvířatům v současné společnosti – proti automatickému a bezohlednému využívání zvířat stojí soucít se zvířaty a snaha o jejich ochranu.

2.1.2.1.1. Využívání zvířat

V souvislosti s převládajícím nadřazeným postojem k ostatním živým bytostem jsou zvířata (alespoň některé druhy) v dnešní společnosti často považována za neživé věci či pouhý prostředek k dosažení zisku nebo uspokojení potřeb člověka. V některých případech slouží zvířata k prostému pobavení nebo demonstraci nadřazeného postavení lidstva. Způsobů, jak člověk využívá zvířata (ať už se jedná o zvířata divoká nebo chovaná v zajetí) ke svému prospěchu, je celá řada. Za prvé můžeme zmínit lov volně žijících zvířat a obchodování s jejich produkty (např. kůže, rohovina apod.). Podle Webstera [1999] člověk loví divoká zvířata proto, „aby jedl jejich maso, nosil jejich kůži, vydělal peníze, odstranil je jako konkurenty, regulovat jejich počet a uchoval tak jejich životní prostředí anebo prostě pro zábavu [Webster 1999: 212].“ Výnosným byznysem je také pašování exotických zvířat, které se mají stát domácími mazlíčky obyvatel západních zemí [Veselovský 2000: 131]. Další oblastí, kde dochází ve velkém rozsahu ke krutému využívání a týrání zvířat, je pokusnictví. Při pokusech, kdy se například zkouší nové léky,

různé chemické látky či dokonce zbraně, zažívá utrpení cca 100 milionů zvířat ročně [Chlumská 2006: 11].

Samostatnou kapitolu tvoří masný průmysl a chov hospodářských zvířat ve velkochovech, protože, jak upozorňuje například Čejka [2010], právě zvířata ve velkochovech jsou vystavována tomu největšímu utrpení. V dnešní době je stále více zvířat chováno a zabíjeno pro maso a jiné živočišné produkty. Na celém světě je každý rok z těchto důvodů zabito až 60 miliard zvířat [Čejka 2010: 11]. Dnešní podmínky chovu hospodářských zvířat se výrazně liší od způsobu, jakým byla tato zvířata chována v minulosti, kdy existovaly pouze malé farmy. Zvířatům se tam dostávalo řádné péče a byly brány ohledy na jejich potřeby. A i když nakonec byla obětována kvůli masu a jiným produktům, mohla alespoň prožít svůj život důstojně. Dnes už to takto nefunguje. Kvůli stále stoupající spotřebě masa a touze po co největším zisku byla malá hospodářství nahrazena obrovskými velkochovy, kde zvířata zažívají velké utrpení. Tyto podniky jsou také často přirovnávány ke koncentračním táborům.² Zvířata jsou zde držena v nevyhovujících podmínkách, mnohdy prožijí celý svůj život v malých klecích bez možnosti spatřit denní světlo. Zvířata tak trpí nejen fyzicky, ale i psychicky. Na zvířata je pohlíženo jako na pouhé „věci“ a i tak je s nimi zacházeno. Kvůli nevyhovujícím podmínkám chovu a krutému zacházení umírají jenom v České republice miliony zvířat [Tamtéž: 12]. Také při nakládání a přepravě na jatka často dochází ke zraněním či úmrtím zvířat, nehledě na to, že je takováto situace pro zvíře velmi stresujícím „zážitkem“. To však není konec. Další utrpení zažívají zvířata na jatkách. I když zákon o humánní porážce, nařizuje, že zvíře při porážce již nesmí pociťovat bolest, v praxi je situace často jiná. Jenom v České republice je takovýmto krutým způsobem poražen 1 milion skotu, 4 miliony vepřů a 140 milionů drůbeže ročně [Tamtéž: 13].

Právě proto, že je masný průmysl tradiční a legitimní součástí naší společnosti, lidé berou kruté zacházení a zabíjení zvířat pro maso jako samozřejmost a nemají potřebu se nad ním hlouběji zamýšlet. Takovéto jednání se pak nazývá institucionální nebo strukturalizovanou krutostí [Chlumská 2006: 10]. Druhým protipólem ke krutému využívání zvířat jsou snahy překonat jakousi samozřejmost této krutosti, hledat jiné cesty a způsoby, jak přistupovat ke zvířatům a chránit je.

² Paradoxně, právě v nacistickém Německu věnovali ochraně zvířat velkou pozornost. První zákon na ochranu zvířat zde byl vydán již v roce 1933. Podle tohoto zákona bylo například zakázáno zbytečně týrat zvířata (např. trhat nohy živým žábám), a to pod hrozbou vězení a pokuty. Zákon dále stanovoval podmínky, za kterých se mohly provádět experimenty na zvířatech (pouze s výslovným povolením ministerstva vnitra) a stanovoval také množství práce, které bylo možné na zvířatech vyžadovat [Sax 2003: 127-128].

2.1.2.1.2. *Ochrana zvířat*³

Ochrana zvířat není pouze fenoménem moderní doby. Názory upozorňující na nutnost soucitu s ostatními mimolidskými bytostmi a potřebu jejich ochrany lze najít již v daleké minulosti, i když nikdy neměly na společnost výraznější vliv. Už ve starověku to byl například řecký filosof a matematik Pythagoras (6. století př. n. l.), který věřil v převtělování duší ze zvířat do lidí a naopak, a proto nabádal k soucitu a vlídnému zacházení se zvířaty [Chlumská 2006: 4]. Ze středověkých křesťanských myslitelů můžeme uvést sv. Františka z Assisi (12. – 13. století), který hlásal lásku a soucit se všemi živými bytostmi [Tamtéž]. Do 18. - 19. století se názory, které by podporovaly ochranu zvířat, objevovaly spíše sporadicky. V tomto období však došlo k určitému zlepšení. Jednou z výrazných osobností zabývajících se touto otázkou byl Jeremy Bentham, který byl podle Singera [2001] „pravděpodobně první, kdo označil ‚nadvládu člověka‘ spíše za tyranii než legitimní vládu [Singer 2001: 219].“ Právě v 19. století se v Evropě a některých amerických státech začaly objevovat také první zákony na ochranu zvířat [Komárek 2011: 221-222].

V České republice v současné době platí zákon č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání, který byl naposledy aktualizován v roce 2012. Tento zákon v první řadě zakazuje bezdůvodné usmrcování a týrání zvířat, jakožto živých tvorů pociťujících bolest. Upravuje podmínky a způsoby usmrcování zvířat, ochranu zvířat při veřejných vystoupeních a při přepravě. Dále zákon řeší ochranu hospodářských zvířat, zvířat v zájmových chovech, volně žijících zvířat a také zvířat pokusných. Zákon rovněž přiděluje konkrétní pravomoci v ochraně zvířat jednotlivým orgánům (těmito orgány jsou především Ministerstvo zemědělství, Státní veterinární správa a obce s rozšířenou působností) [Zákon na ochranu zvířat proti týrání, 2012 (online)].

V poslední době bylo v české legislativě dosaženo jedné významné změny, která může výrazně pomoci při ochraně zvířat. Podle nového občanského zákoníku (zákon č. 89/2012 Sb.) již zvíře není věcí, jak tomu bylo doposud: „Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze [Nový občanský zákoník, 2012 (online): § 494].“

³ Na úvod je třeba poukázat na rozdíl mezi ochranou zvířat a ochranou přírody. Ochrana zvířat se zaměřuje na ochranu každého jednotlivce, kdežto ochrana přírody na rovnováhu celku (jedná se tedy spíše o ochranu celých živočišných druhů). V některých případech tak mohou být snahy o ochranu jednotlivých zvířat v rozporu s ochranou přírody [Chlumská 2006: 1].

V současnosti existuje celá řada různých názorových proudů zabývajících se ochranou zvířat. Na tomto místě je však třeba poznamenat, že mezi těmito směry nepanuje absolutní shoda v tom, jakou konkrétní podobu by ochrana zvířat měla mít a jakým způsobem bychom měli ke zvířatům přistupovat. Jak uvádí Chlumská [2006], v dnešní době můžeme snahy o ochranu zvířat rozdělit do dvou hlavních proudů: 1) práva/svoboda zvířat, kam patří názory, že zvířata mají vlastní hodnotu, není jejich povinností sloužit člověku a člověk nemá žádné právo zvířata jakkoli zneužívat nebo zabít a 2) welfare (osobní pohoda) zvířat, což je názorový proud založený na předpokladu, že zvířata smíme využívat (i zabít) ke svému prospěchu, ale musí být stanoveny jisté hranice, aby zvířata zbytečně netrpěla. Hlavním představitelem tohoto směru je John Webster [Chlumská 2006: 11].

Do první oblasti lze zařadit například názory Petera Singera nebo Toma Regana. Australský filozof Peter Singer ve svém stěžejním díle *Osvobození zvířat* [2001] odmítá jakoukoli druhovou nadřazenost (tzv. speciesmus), ale zároveň připouští, že život některých bytostí má větší cenu než život jiných. Při posuzování toho, který život má větší cenu, není důležitá příslušnost k určitému živočišnému druhu, ale „schopnost uvědomovat si sebe sama a myslet dopředu, schopnost nadějí a inspirací do budoucnosti i schopnost smysluplných vztahů k druhým...[Singer 2001: 35].“ V praxi to tedy znamená, že v některých případech může mít život zvířete stejnou či větší cenu než život člověka. Jako příklad uvádí Singer situaci, kdy zvíře jako šimpanz, pes či prase má vyšší schopnost sebeuvědomění a vyšší schopnost navazovat vztahy než mentálně postižený nebo senilní člověk [Tamtéž: 34].

Další známou osobností zabývající se otázkou ochrany zvířat je americký filozof Tom Regan, který ve své knize *The Case for Animal Rights* [1983] řeší práva zvířat. Podle Regana jsou všechny bytosti, které jsou schopny vnímat, mají paměť a schopnost uvažovat do budoucna, pociťují touhu, radost či bolest atd., tzv. subjektem života. To znamená, že mají svoji vnitřní hodnotu [Regan 1983: 243]. Všechny tyto bytosti, mezi které patří i některá zvířata, pak mají základní morální právo, tedy právo na to, aby s nimi bylo zacházeno s respektem [Tamtéž: 276-279].

Jak již bylo řečeno, druhý názorový směr reprezentuje například John Webster, který ve své knize *Welfare: životní pohoda zvířat aneb Strážlivé kázání o ráji* [1999] vychází z předpokladu, že člověk sice vládne nad zvířaty, ale zároveň je jeho povinností

brát ohledy na jejich životní pohodu.⁴ Tento přístup je založený na povinnosti člověka zajistit chovaným zvířatům tzv. pět svobod: 1) svoboda od žízně, hladu a podvýživy, 2) svoboda od nepohodlí, 3) svoboda od bolesti, zranění a nemoci, 4) svoboda uskutečnit normální chování a 5) svoboda od strachu a úzkosti [Webster 1999: 11].

2.1.3. Antropocentrismus

Právě antropocentrismus neboli přesvědčení, že člověk stojí v centru všeho a vše ostatní posuzuje z hlediska užitku právě pro sebe sama, hraje při utváření našeho vztahu s mimolidským světem důležitou roli. S antropocentrickým viděním světa úzce souvisí také panský postoj, který je podle Koháka [1998] v naší novodobé evropské společnosti hluboce zakořeněn. Panský postoj vychází z předpokladu, že příroda existuje pouze proto, aby sloužila člověku a aby ji člověk mohl libovolným způsobem využívat. Člověk je přesvědčen o tom, že zaujímá mezi ostatními živými bytostmi zvláštní (nadřazené) postavení, které ho opravňuje dopouštět se na svých níže postavených bližních různých krutostí. Příroda včetně zvířat si proto nezaslouží sebemenší ohledy ze strany člověka a nesmí stát v cestě rozvoji lidského společenství [Kohák 1998: 28].

Na druhou stranu, jak uvádí například Skýbová [2011], antropocentrismus nemusí vždy „zastupovat sobectví, touhu kořistnit a mít se dobře bez ohledu na ostatní svět [Skýbová 2011: 27-28].“ I důvody k ochraně přírody mohou být antropocentrické, protože (jak už v současné době víme) závažné poškozování životního prostředí (znečišťování ovzduší, kácení pralesů apod.) může mít vážné dopady i na lidstvo a jeho přežití do budoucna. Člověk tak může chránit přírodu nejen kvůli tomu, že má vlastní hodnotu, ale také proto, aby se zachovalo zdravé prostředí a podmínky pro život nejen současných lidí ale i budoucích generací [Tamtéž: 28-29]. Podle Komárka [2011] také ochrana zvířat je/musí být antropocentrická, protože „je chťe nechtě vždy spojena s mírou jejich podoby a analogičnosti s člověkem, jeho pociťováním a emocemi [Komárek 2011: 218].“

Výše uvedené poznatky lze shrnout tak, že není nutné pohlížet na antropocentrismus jako na nežádoucí jev, kterého bychom se měli za každou cenu vyvarovat, ale můžeme ho brát pouze jako určitý „výchozí názor“ a „kritérium, dle něhož poměrujeme dobré a zlé [Skýbová 2011: 28].“ Jak se antropocentrické představy

⁴ Webster [1999] uvádí, že „pohoda zvířete je určena jeho schopností vyhnout se strádání a zachovat si zdatnost [Webster 1999: 10].“

konkrétněji promítají do našeho vnímání zvířat a přístupu k nim si ukážeme v následujících kapitolách.

2.1.3.1. Antropomorfismus

S antropocentrickým vnímáním světa souvisí tzv. antropomorfismus, což je „přisuzování lidských vlastností – ať už se jedná o emoce, motivy, chování či jazyk – mimolidským bytostem [Corbett 2006: 197].“ Jak uvádí Veselovský [2000], to že lidé mají sklon k polidšťování projevů zvířat, je typickým rysem projevujícím se v lidské společnosti, a to už od starověku [Veselovský 2000: 13].

Julia B. Corbettová ve své knize *Communicating nature* [2006] zmiňuje v souvislosti s antropomorfismem dílo amerického psychologa Randalla Lockwooda, který vymezil čtyři druhy antropomorfismu: 1) alegorický antropomorfismus, 2) personifikace, 3) povrchní antropomorfismus a 4) vysvětlující antropomorfismus. Alegorický antropomorfismus, který se vyskytuje v alegorických literárních útvarech, bajkách apod., je prakticky neškodný. Cílem těchto děl není popsat skutečné vlastnosti a chování zvířat, spíše se jejich prostřednictvím snaží v přenesené formě upozornit na určité společenské jevy a problémy. Pojem personifikace se používá pro popis situace, kdy lidé promítají své touhy a přání na zvířata, přičemž často neberou ohledy na jejich přirozené potřeby a zvířata tak tímto jednáním trpí (např. oblékání zvířat do šatů apod.). Povrchní antropomorfismus značí situaci, kdy člověk automaticky posuzuje chování zvířete na základě nějakého povrchního znaku. Skutečnost je však mnohdy úplně jiná. Například se nám může zdát, že se šimpanz usmívá, ale ve skutečnosti je tento jeho „úsměv“ projevem strachu. Vysvětlující antropomorfismus je víra v to, že můžeme vysvětlit chování zvířete tím, že ho pojmenujeme (tzv. vysvětlení „kruhem“). Například to, že pes doma roztáhá odpadky, pojmenujeme jako zlomyslnost, protože nám to jako zlomyslnost připadá a dále o tom nepřemýšlíme [Corbett 2006: 198]. Jako protiklad k výše popsaným typům antropomorfismu definuje Lockwood ještě tzv. aplikovaný antropomorfismus. Podstatou aplikovaného antropomorfismu je přesvědčení, že při dodržení určitých podmínek jsou lidé schopni a oprávněni posuzovat reakce a chování zvířat, protože zvířata stejně jako lidé jsou živé, cítící bytosti. Musíme však nejprve pochopit biologickou podstatu zvířat a porozumět tomu, jak se zvířata přirozeně chovají, a jak reagují na konkrétní podněty [Tamtéž: 198-199].

K antropomorfizaci zvířat běžně dochází nejen v každodenním životě obyčejných lidí, ale také ve vědecké oblasti. Komárek [2011] tento jev vysvětluje tím, že „lidské počiny, včetně rozmanitých nauk i novověké vědy, musí být nutně antropomorfní, už proto, že jsou lidským dílem [Komárek 2011: 263].“ A dále dodává, že rozhodně není potřeba snažit se o úplné vytlačení antropomorfismu z našeho uvažování o zvířatech. Lepší je poznat principy antropomorfismu a naučit se s ním pracovat. Zvířata jsou přece jenom bytosti, které jsou nám v mnoho ohledech podobné, a antropomorfismus (v rozumné míře) lze považovat za vhodný prostředek k poznávání a pochopení jejich světa [Tamtéž: 264].

Jiný názor zastává například Veselovský [2000], který tvrdí že „není žádná jiná tak obrovitá překážka, která člověku soustavně zamezuje poznat a pochopit tak chování i potřeby zvířat, jako je jejich polidšťování [Veselovský 2000: 135].“ Antropomorfní představy odsuzuje jako naivní a nebezpečné, protože mylné představy o životě zvířat mohou vést až k jejich týrání, i když neúmyslnému. Když se člověk rozhodne doma chovat zvíře, které nemá pro chov v domácích podmínkách předpoklady (např. opici), ve většině případů to končí špatně [Tamtéž].

Není pochyb o tom, že antropomorfní představy o zvířatech, jsou často zdrojem našeho nepochopení světa zvířat a jeho zákonitostí. Neměli bychom však antropomorfismus a priori odsuzovat jako něco negativního, a to už proto, že ho není možné z našeho uvažování o zvířatech úplně odstranit. Měli bychom si však tento náš sklon k polidšťování zvířat přiznat a snažit se ho reflektovat, protože právě z toho, že si ho neuvědomujeme, pramení většina problémů a nedorozumění, kterých se ve vztahu ke zvířatům dopouštíme.

Kromě antropomorfismu píše Komárek [2011] také o tzv. sociomorfním modelování, což znamená, že „každá společnost nahlíží na živou přírodu takovou optikou, aby v ní našla jako konstitutivní stejné principy, které jsou klíčové pro ni samu [Komárek 2011: 254].“ Jako příklad uvádí rozdílné vnímání včelího společenstva v různých obdobích: pro archaické národy představovala včelstva rod či kmen, v antice království, ve středověku idealizovaný stát nebo klášterní společenstvo a až industriální společnost začala pohlížet na včelstva jako na jakýsi „kartel“, který bojuje o zdroje (nektar, pyl) s konkurencí (jinými druhy včel) [Tamtéž: 254-255].

2.1.3.2. Dichotomické vnímání zvířat

Dalším jevem, který má velký vliv na naše odlišné chování k různým zvířatům/druhům zvířat, je dichotomické vnímání zvířat. Dichotomické vnímání zvířat, však není, jak by se mohlo na první pohled zdát, pouze záležitostí moderní doby. Rozlišování zvířat na „blízká“ a „vzdálená“ se podle Komárka [2011] objevuje již u lovecko-sběračských kultur a táhne se napříč celými dějinami. Ale až charakter dnešní doby umožňuje rozvinutí této dichotomie do extrémní podoby (viz výše zmiňované rozdíly mezi domácími mazlíčky a hospodářskými zvířaty) [Komárek 2011: 212-213].

Jiné dělení zmiňuje například Veselovský [2000], a to na zvířata „škodlivá“ a „užitečná“. Toto dělení vytvořili již první zemědělci za účelem ochrany vlastního majetku. Zvířata, která ohrožovala úrodu nebo chovaná domácí zvířata, byla označována jako škodlivá. Podle této představy dává člověku označení zvířete jako „škodlivého“ plné právo tato zvířata bez slitování likvidovat [Veselovský 2000: 62].

Asi nejrozšířenější je však prosté dělení zvířat (nebo celých zvířecích druhů) na „oblíbená“ a „neoblíbená“. Není žádným tajemstvím, že některá zvířata jsou u lidí oblíbenější než jiná. Avšak, proč tomu tak je, není tak lehké určit, protože na to, jestli máme ke zvířatům kladný nebo záporný vztah, má vliv mnoho faktorů. Přehled těchto faktorů, které se různou měrou podílejí na našem vnímání zvířat, nabízí například Corbettová [2006]. Mimo jiné je to velikost (oblíbenější jsou větší zvířata), inteligence, míra nebezpečí, kterou představují pro člověka, evoluční, kulturní a historická blízkost k lidskému druhu, sociální zvyky, ekonomická hodnota pro člověka, způsob reprodukce (preferována jsou dlouhověká zvířata s delším reprodukčním cyklem), velikost populace (vzácná zvířata jsou oblíbenější) a další [Corbett 2006: 194].

Na naše vnímání zvířat má vliv také tzv. dětské schéma člověka, které v roce 1942 popsal Konrad Lorenz. Podstatou tohoto schématu je fakt, že člověk dává přednost zvířatům, která mají (i v dospělosti) dětské rysy - velká hlava v poměru ke zbytku těla, velké oči, krátké končetiny, baculatý obličej apod. Dětské schéma se projevuje například při šlechtění psů a jiných domácích zvířat, kdy člověk úmyslně šlechtí plemena s krátkým čenichem. Další oblastí, kde je toto schéma úspěšně využíváno, jsou kreslené filmy (např. podoba myšáka Mickeyho) nebo reklamy [Veselovský 2000: 14-15].

2.1.3.3. *Zvíře jako symbol*

Zvířata nám často při komunikaci slouží jako prostředek k vyjadřování našich myšlenek a názorů [Corbett 2006: 180]. Na základě historicky ustálených a celospolečensky sdílených představ, jsou jednotlivým zvířecím druhům přiřazovány určité vlastnosti a schopnosti. Nebezpečí takového počínání spočívá v tom, že tyto stereotypické charakteristiky jednotlivých zvířecích druhů, které často mají s realitou pouze málo společného, jsou poté v našem hodnocení zpětně přenášena na reálná zvířata. Jak uvádí Komárek [2011], typickým příkladem je představa netopýra visícího hlavou dolů, i když to pravděpodobně nikdo z nás na vlastní oči neviděl (v Evropě se takto chová pouze jedna čeleď netopýrů). Tato zakořeněná představa však podporuje názory, „že jde o tvory jaksí nepatřičné, žijící a jednající proti běžným zvyklostem [Komárek 2011: 22].“

Podle Corbettové [2006] se zvířata také často využívají jako symboly pro různá environmentální témata, protože takto se lidé snadněji s určitým problémem ztotožní. Jako příklad uvádí situaci, kdy člověka jenom těžko bude zajímat ochrana nějakého vzdáleného pralesa, ale s konkrétním zvířetem, které tam žije, se dokáže celkem dobře identifikovat [Corbett 2006: 180-181].

Symbolických významů zvířat, které si člověk s jednotlivými zvířecími druhy a jejich chováním spojuje, se v dnešní době často využívá také v médiích, například v reklamách.⁵ Podle Corbettové pak například „medvěd černý olizující své mládě může být využit pro vyobrazení vztahu mezi rodičem a dítětem a jaguár plížící se v trávě přináší poselství divokosti, nepředvídatelnosti a smyslnosti [Corbett 2006: 207].“ Podobných příkladů však můžeme najít celou řadu: letící pták symbolizuje volnost a svobodu, řvoucí lev je symbolem síly, pes představuje věrnost a přátelství, sova moudrost apod. Příjemce si pak tyto vlastnosti automaticky spojí s inzerovaným výrobkem, službou nebo také s osobou inzerenta. Některé reklamy využívající zobrazování zvířat jsou také postavené na předpokladu, že když si koupíme právě tento konkrétní výrobek/službu budeme mít stejné vlastnosti jako zvíře, které se objevuje v reklamě. Například, pokud nějaký inzerovaný výrobek v reklamě používá liška, máme si z toho odvodit, že je to pro nás výhodné, protože liška je v naší společnosti symbolem chytrosti. Pokud si tedy koupíme a budeme používat stejný výrobek jako liška, budeme i my „chytří jako liška“.

⁵ *Slovník mediální komunikace* [2004] definuje reklamu jako „způsob persvazivní komunikace, během níž jeden subjekt (komerční či nezisková organizace; popř. soukromá osoba) nabízí svůj produkt, službu nebo ideu [Reifová a kol. 2004: 209].“

Jisté je, že tyto symbolické významy (příp. stereotypy), které si se zvířaty spojujeme, mají pouze pomoci prodat určité zboží či službu a ve většině případů se tak nesnaží o vyobrazení reálného života zvířat. Naopak, zvířata vystupující v reklamách jsou poměrně často animovaná a vykazují lidské rysy a chování (chodí po dvou, oblékají se, umějí mluvit lidskou řečí apod.), protože, jak uvádí Corbettová [2006], zvířata v reklamách představují pro příjemce jakýsi idealizovaný obraz sebe sama [Corbett 2006: 207].

2.2. MÉDIA

Ještě než přistoupíme k hlavnímu tématu této práce, tedy tomu, jak jsou v médiích zobrazována zvířata a jakým způsobem je v médiích prezentován právě vztah mezi člověkem a zvířetem, je třeba si alespoň stručně popsat postavení médií v současné společnosti, představit si základní principy jejich fungování a samozřejmě také koncept rámování.

2.2.1. Média a společnost

Základním principem charakterizujícím postavení médií v moderní společnosti je to, že „médiá nestojí a nemohou stát vně ‚své‘ společnosti a kultury, nýbrž jsou jejich součástí – jsou jimi ovlivňována a sama je ovlivňují [Jirák, Köpplová 2003: 55].“ Mucha [2008: 33-34] rozlišuje takové dva základní rysy, které jsou pro média v soudobé společnosti typické. Za prvé je to představa médií jako prostředků, které slouží pokroku a usnadňují nám život tím, že umožňují rychlejší a efektivnější komunikaci na velké vzdálenosti. Tato představa však byla již do jisté míry překonána. Druhým rysem je vztah mezi tím, „jak se svět mění v důsledku rozvoje médií a tím, jak se mění způsoby či postupy, na základě nichž je tento svět vnímán, jak média proměňují tradiční vžitě či nereflektované formy vnímání sociální skutečnosti [Mucha 2008: 34].“

Média jsou také považována za jednu ze společenských institucí a jako taková mohou ve společnosti plnit celou řadu funkcí. Mezi základní funkce patří poskytování informací o událostech, vysvětlování jejich významů, vytváření vztahů mezi jednotlivými částmi společnosti a udržování konsenzu, přenos a udržování dominantních hodnot ve společnosti, využití mediální komunikace pro politickou nebo ekonomickou agitaci, ale také funkce zábavní, která pomáhá oslabovat napětí ve společnosti [McQuail 2007: 102-103].

Protože jsou média v dnešní době neodmyslitelnou součástí nejen života a fungování celé společnosti, ale i každodenního života jednotlivce, stávají se častým předmětem studia a různých výzkumů. Tyto výzkumy se často zaměřují na účinky médií, protože, jak uvádí McQuail [2007], skutečnost, že média mají významné účinky na publikum, je základním předpokladem, ze kterého studium masové komunikace vychází. Tuto skutečnost potvrzují i naše každodenní zkušenosti, kdy se rozhodujeme nebo si

vytváříme názory na základě informací získaných z médií. Protože však média bývají málokdy jediným faktorem, který působí na utváření našich postojů nebo na naše jednání, je velice těžké najít důkazy o tom, jak a do jaké míry se na konkrétní události média podílejí [McQuail 2007: 359].

Při výzkumu mediálních účinků lze rozlišovat například účinky plánované a neplánované nebo účinky krátkodobé a dlouhodobé [McQuail 2007: 367]. Jak uvádí Trampota a Vojtěchovská [2010], krátkodobé účinky lze jednodušeji zkoumat, a to přímým sledováním příjemců, které probíhá v několika fázích - před sdělením, během sdělení a bezprostředně po něm. U příjemců může dojít ke změně postojů, přesvědčení nebo i jednání. Naopak dlouhodobé účinky nelze tak dobře zkoumat. Hovoří se proto o předpokládaných dlouhodobých účincích. Patří mezi ně například šíření informací a zpráv ve společnosti, socializace, šíření inovací (technologických i kulturních), kulturní změna nebo nastolování důležitosti témat (agenda setting), „které bývá považováno za jeden z mála dlouhodobých účinků dostatečně a průkazně empiricky doložených [Trampota, Vojtěchovská 2010: 240-241].“

2.2.2. Vztah médií k realitě

Pokud se budeme zabývat vztahem médií k realitě, můžeme média označit jako „prostředníka“, který stojí mezi námi a realitou. Způsobů, jakými nám média zprostředkovávají kontakt s realitou, je celá řada. Média nám mohou přinášet prostý obraz reality, více či méně zkreslený. Média také vybírají (ať už záměrně nebo nezáměrně) pouze některé aspekty určité skutečnosti, na které nás poté upozorňují. V této činnosti se může odrážet úsilí různých aktérů (např. politických či ekonomických) dosáhnout svých vlastních cílů. Na druhou stranu to, že média upřednostňují určitý výklad skutečnosti na úkor jiných, nemusí být vždy vnímáno negativně. Média nám pomáhají orientovat se ve světě plném různorodých informací a plní funkci jakéhosi průvodce, který nám radí jakým směrem se vydat. Dalším stupněm je to, že nás média mohou, ať už je důvod jakýkoli, úplně odříznout od reality tím, že nám předkládají falešný obraz světa [McQuail 2007: 88-89].

Z výše uvedeného vyplývá, že média při popisu událostí - ať už záměrně nebo nezáměrně - zkreslují či upravují realitu, a to nejen tím, že vybírají, které skutečnosti se do médií dostanou, ale také tím, jakým způsobem tyto skutečnosti popisují. Lze tedy říci, že

„médiá vytvářejí a prezentují veřejnosti pseudoprostředí, které podstatným způsobem určuje, jak veřejnost pohlíží na svět [McCombs 2009: 54].“ Jinými slovy, médiá se podílejí na utváření (konstruování) sociální reality. Sociální realitou rozumíme „to, co každému svému příslušníkovi nabízí společnost jako představu o světě, podle čeho jedinec zakotvený v určité společnosti vykládá svět kolem sebe [Jirák, Köpplová 2003: 140].“

Jak ovšem upozorňuje McNair [2004], nezáleží pouze na obsahu mediálního sdělení, ale také na tom, „jak obsah zprávy vnímá a interpretuje publikum – masa lidí, čítající třeba i miliony, z nichž každý má své vlastní předchozí znalosti, názory a nálady, jež ve svém souhrnu dotvářejí význam sdělení, a tedy i jeho důsledků pro postoje a chování příjemce [McNair 2004: 41].“ V této souvislosti se často mluví kódování/dekódování významu a tzv. preferovaném čtení. V každém textu jsou podavatelem zakódovány určité významy, které jsou následně příjemcem sdělení dekódovány. Jako preferované čtení je označován jev, kdy je v textu (ať už vědomě či nevědomě) prosazována určitá interpretace nějaké události. Způsob jakým je sdělení zpracováno (např. volba určitých výrazových prostředků apod.) pak může mít vliv na to, jak si příjemce toto sdělení vyloží [Burton, Jirák 2001: 279, 283].

Podle Jiráka a Köpplové [2003] má příjemce tendenci médii konstruovanou realitu považovat za skutečnost zvláště v případech, kdy s popisovaným tématem (událostí, skupinou lidí apod.) nemá žádnou osobní zkušenost [Jirák, Köpplová 2003: 144]. Jak již zde bylo několikrát řečeno, člověk v dnešní společnosti ve většině případů nežije v každodenním styku se zvířaty (kromě domácích mazlíčků) a znalosti o životě zvířat získává převážně z médií. Výše uvedený názor tedy pouze potvrzuje předpoklad, že na to, jaký vztah mají v současnosti lidé ke zvířatům a jak je ve skutečnosti vnímají, mají velký vliv médiá.

V souvislosti se sociální konstrukcí reality dochází nejen v médiích, ale i v každodenním životě často ke vzniku různých stereotypů.⁶ Podstatou stereotypu je to, že zjednodušuje a „svým způsobem deformuje původní předlohu, neboť je nejen zjednodušením, ale současně zjednodušení rysy přehání [Burton, Jirák 2001: 189].“ I když se nejčastěji mluví o stereotypech v souvislosti s určitou skupinou lidí, nelze přehlédnout, že ve společnosti je zakořeněno i mnoho stereotypů o zvířatech, případně jednotlivých zvířecích druzích (např. hloupý jako osel, špinavý jako prase, silný jako medvěd apod.).

⁶ Stereotyp je „sociální klasifikace určitých skupin a jejich reprezentace pomocí zjednodušujících, neověřitelných, zobecňujících znaků, jež výslovně (explicitně) či nepřímo (implicitně) představují soubor hodnot, soudů a předpokladů týkajících se chování takových skupin, jejich vlastností, minulosti a vývoje [Jirák, Köpplová 2003: 145].“

Dalším jevem, který může vznikat v souvislosti se sociální konstrukcí reality, je tzv. morální panika. Tento pojem popisuje situaci, kdy způsob prezentace určité události v médiích vyvolává ve společnosti znepokojení, které je větší než by odpovídalo skutečnému nebezpečí, jež tato událost ve skutečnosti představuje [McNair 2004: 56]. V případě zpráv o zvířatech se může jednat např. o situaci, kdy se objeví nějaká nemoc, která může ohrožovat člověka (vzteklina, ptačí chřipka, BSE apod.).

Podle mnohých autorů [např. van Gorp 2007, Scheufele 1999] s teorií sociální konstrukce reality úzce souvisí také teorie rámování, která bude podrobněji představena v kapitole 2.2.4.

2.2.3. Konstrukce ve zpravodajství

Také ve zpravodajství dochází ke konstruování reality, protože i zprávy jsou mediálním produktem, a jako takové jsou „vyráběny“. Jak tvrdí Jiráček a Köpplová [2003] „ani obsah a struktura zpravodajství není ‚odrazem‘ obsahů a struktur existujících ve společnosti, nýbrž sociálně podmíněným ‚obrazem‘ skutečnosti, který se jen při dosazování konkrétních faktů do ustálených matric inspiruje proběhnuvšími a k tomu účelu vyhlédnutými událostmi [Jiráček, Köpplová 2003: 76-77].“

Protože se tato práce zabývá rámováním zvířat právě ve dvou zpravodajských denících, je třeba si alespoň stručně nastínit také to, jak jsou zprávy do médií vybírány a co má vliv nejen na jejich výběr, ale i na jejich konečnou podobu. Novináři jsou obklopeni spoustou různých událostí, které mají potenciál stát se zprávou. Na to, které události se nakonec do zpráv dostanou, a také na jejich konečnou podobu má vliv mnoho různých faktorů. Jedním z faktorů, který má vliv na výběr zpráv, jsou tzv. zpravodajské hodnoty, které „představují vlastnosti, které událost musí mít, aby byla vybrána a stala se zprávou [Trampota 2006: 26].“ McQuail [2007] řadí mezi primární zpravodajské hodnoty v západních zemích tyto: rozměr události, blízkost, jasnost, omezený časový rozměr, závažnost, souznění, personifikace, negativnost, významnost, drama a akce [McQuail 2007: 302].

Při studiu zpravodajství se také často můžeme setkat s pojmem gatekeeping („hlídání brány“) nebo gatekeeper („vrátný“). I když se v moderních společnostech často mluví o zpravodajství v souvislosti s objektivitou, je produkce zpráv těsně spojena s rozhodováním konkrétních lidí pracujících v mediálních organizacích. Gatekeeper je

označení pro osobu, která rozhoduje o tom, která událost se dostane do zpráv a která nikoli [Trampota 2006: 38]. V současné době se však výzkum gatekeepingu rozšířil i na vlivy podílející se na utváření zprávy do její konečné podoby, ve které je předložena příjemci [Tamtéž: 41].

Vlivy, které se podílejí na utváření mediálního obsahu, se podrobně zabývají Shoemakerová a Reese ve své knize *Mediating the Message* [1996]. Podle těchto autorů je obsah médií ovlivňován na pěti úrovních. První je individuální úroveň, na které mají na obsah mediálního sdělení vliv například vlastnosti komunikátora, jeho osobní či profesní zkušenosti nebo jeho postoje, hodnoty a názory či etické principy, které vyznává. Druhou úrovní je úroveň mediálních rutin, což jsou určitá ustálená pravidla a postupy, které pracovníci v médiích využívají ke své práci. Mediální rutiny vznikají mimo jiné z toho důvodu, že média mají pro vytváření obsahů pouze omezený prostor i čas a finanční limity. Dále také pomáhají ke zjednodušení a zefektivnění práce novinářů. Na organizační úrovni má vliv na utváření mediálních obsahů například to, jak je konkrétní mediální organizace strukturována, kdo jsou její vlastníci, jakou politiku vyznává a jaké jsou její cíle. Další úrovní je úroveň mimomediální, protože obsah médií utváří také vlivy, které stojí vně mediálních organizací. Sem můžeme zařadit například zdroje informací (mezi které patří i ostatní mediální organizace), zdroje příjmů (nejčastěji inzerenti a publikum), vliv dalších sociálních institucí (jako jsou například orgány státní správy apod.), tržní prostředí nebo používané technologie. Poslední úrovní, na které jsou mediální obsahy ovlivňovány, je úroveň ideologická [Shoemaker, Reese 1996].

2.2.4. Zvířata ve zpravodajství

Protože se v praktické části této práce budeme zabývat právě rámováním zvířat v obsahu dvou zpravodajských periodik, je třeba si také představit další specifické zákonitosti, jež mají vliv na zobrazování zvířat ve zpravodajství.

Jak uvádí Corbettová [2006], ne všechny druhy zvířat mají stejnou šanci dostat se do zpráv. Mediálně zajímavější jsou divoká zvířata, protože média jsou tím hlavním zdrojem, kde se lidé v dnešní době s divočinou setkávají. Naopak domácí zvířata se dostávají do zpráv spíše výjimečně. Zvířata se také někdy objevují ve zprávách v souvislosti s událostmi, které nějak souvisí s lidmi (např. krkavec ukradl golfové míčky přímo z hřiště, pes zaútočil na člověka apod.). Zprávy o divočině a divoče žijících

zvířatech tvoří také podstatnou část všech zpráv, které se zaměřují na environmentální problematiku. Dále bylo zjištěno, že se divoká zvířata dostávají do zpráv v případě, kdy dochází k nějakému konfliktu právě mezi divoce žijícími zvířaty a člověkem. Ve většině případů se však nejedná o přímý fyzický střet, nýbrž o konflikt zájmů, kdy zvířata stojí v cestě lidskému rozvoji. Podle jedné studie zkoumající obsah několika novinových titulů vycházejících na americkém Středozápadě bylo 81 % zpráv o lovných zvířatech a naopak pouze 13 % o zvířatech ohrožených [Corbett 2006: 204-205].

Corbettová také vychází z předpokladu, že mezi lidmi a divokými zvířaty existuje jakási hranice (ať už reálná nebo pomyslná), která je odděluje. Právě událost, kdy dojde k překročení/porušení této hranice, se často dostane do zpráv, protože takováto situace je vnímána jako něco neobvyklého. Do zpráv se také častěji dostanou ta zvířata, která jsou u lidí prostě „oblíbená“ (viz kap. 2.1.3.2.). Podle výše zmiňované studie se nejčastěji ve zprávách objevují velcí savci (36 %) a ptáci (28 %) a až s odstupem následují ryby (12 %) a malí savci (11 %) [Tamtéž: 205].

2.2.5. Rámování

Tzv. rámování (framing) je v současné době jedním z konceptů často využívaných při výzkumu médií. Podle Entmana [1993] je podstata rámování spojena se dvěma pojmy, a to „výběrem“ (selection) a „významností“ (salience), přičemž „rámovat znamená vybírat některé aspekty vnímané reality a učinit je tak významnějšími v komunikovaném textu tím způsobem, že se prosazuje určitá definice problému, kauzální vysvětlení, morální hodnocení a/nebo doporučené řešení popisované záležitosti [Entman 1993: 52].“ Základní princip rámování tedy spočívá v tom, že stejné téma, události či osoba může být v textu popisována různými způsoby. Záleží na tom, které skutečnosti jsou v textu zdůrazňovány a které naopak opomíjeny. Například v textu o pokusech na laboratorních myších mohou být tato zvířata rámována buď jako neživé „věci“, pouhé nástroje k dosažení lidských cílů nebo jako trpící bytosti a nevinné oběti krutého zacházení.

Jak uvádí de Vreese [2005], můžeme rozlišovat takové tři základní přístupy k výzkumu rámování – kognitivní, konstruktivistický a kritický. Kognitivní přístup zkoumá hlavně vliv rámování na jednotlivce. Přesněji řečeno „jak, do jaké míry a za jakých okolností mediální rámce nalézají odezvu u jednotlivců a vedou je k přijetí a reprodukci, zvážení a přehodnocení nebo odmítnutí rámce [de Vreese 2005: 25].“

Konstruktivisté se zabývají spíše samotnými rámci, které má člověk při utváření svých názorů a myšlenek k dispozici. Kritický přístup zkoumá rámce a rámování ve spojení s představou moci [Tamtéž: 25-26].

Pokud bychom měli zařadit tuto práci do jednoho ze tří výše uvedených přístupů, měla by nejbližší ke konstruktivistickému pojetí výzkumu. Cílem této práce je identifikovat a popsat rámce zobrazování zvířat, které se vyskytují ve vybraných médiích. Zároveň vycházíme z předpokladu, že tyto rámce určitým způsobem působí na příjemce sdělení a podílí se tak na konstrukci významu zvířat ve společnosti.

2.2.5.1. Rámování jako druhý stupeň nastolování agendy

O teorii nastolování agendy již byla řeč v souvislosti se zkoumáním účinků mediálního sdělení na publikum. McCombs [2009], který je jedním z prvních vědců, kteří se touto teorií začali systematicky zabývat, definuje nastolování agendy jako „mocný a rozšířený účinek masové komunikace, který je výsledkem specifického obsahu masových médií [McCombs 2009: 69].“

Podstatou teorie nastolování agendy je předpoklad, že média mají schopnost ovlivňovat významnost témat ve veřejné agendě tím, že vybírají, které události zveřejní a které ne. Jinými slovy, témata, která se objevují v médiích často, začne veřejnost časem vnímat jako důležitá [McCombs 2009: 26]. Toto ovlivňování veřejnosti je většinou nezáměrné a vzniká z důvodu, že je třeba rozhodnout které zprávy zařadit do omezeného prostoru, který mají média k dispozici. Pro publikum je pak to, že určitá událost dostane přednost před ostatními a objeví se v médiích, ukazatelem její důležitosti [Tamtéž: 48].

Postupem času se však došlo k názoru, že není důležité pouze to, že se média o konkrétní události zmiňují, ale také to, jakým způsobem se o ní zmiňují. Jinými slovy, „média nám nejen říkají, na co máme myslet, ale také *jak přemýšlet* o některých objektech [McCombs 2009: 113].“ Podle McCombse má každý *objekt* (určité téma, osoba apod.), který se objevuje v médiích, také mnoho *atributů* (charakteristik a vlastností). Rozlišujeme tedy nastolování agendy prvního stupně, kdy zkoumáme významnost objektů, a nastolování agendy druhého stupně, kdy se zkoumá významnost jednotlivých atributů [Tamtéž: 111-113].

Výzkum druhého stupně nastolování agendy, který je tedy založen na předpokladu, že „atributy, které jsou prominentní v masových médiích, jsou prominentní i v názorech

veřejnosti [McCombs 2009: 130],“ je spojován také s teorií rámování. Rámování jako součást druhého stupně nastolování agendy potom „znamená výběr – a zdůraznění – konkrétních atributů v mediální agendě [Tamtéž: 133].“

Ne všichni odborníci jsou však spojování těchto dvou konceptů nakloněni. Například van Gorp [2007] upozorňuje na to, že vnímání rámování pouze jako druhé úrovně nastolování agendy „je v rozporu se sociologickými kořeny rámování [van Gorp 2007: 70].“

2.2.5.2. Rámování jako komunikační proces

Podle mnohých autorů se rámování projevuje na více úrovních mediální komunikace. Podle Entmana [1993] se rámce projevují na čtyřech úrovních komunikačního procesu, a to na úrovni komunikátora, textu, příjemce a kultury [Entman 1993: 52]. Scheufele [1999] pak sestavil tzv. *procesuální model rámování* zahrnující procesy na čtyřech různých úrovních: 1) budování rámců (frame building), 2) nastolování rámců (frame setting), 3) účinky rámování na jednotlivce (individual-level effects of framing) a 4) novináři jako členové publika (journalists as audiences).

Rovina budování rámců zahrnuje vlivy působící na vznik rámců. Jsou to tytéž vlivy jako ty, které působí na obsah médií obecně (viz kap. 2.2.3.). Například se jedná o individuální vliv novináře, jeho postojů, hodnot a norem, organizační rutiny nebo externí vlivy. Nastolování rámců zkoumá souvislost mezi tím, jak média rámují svá sdělení a tím, jaké rámce používají při přemýšlení o stejných tématech či událostech příjemci těchto sdělení. Jinými slovy, při výzkumu nastolování rámců se sleduje to, jestli publikum při interpretaci určitého tématu používá stejné rámce, kterými je téma rámováno v mediálním obsahu. Dále se zkoumají účinky rámování na jednotlivce, jeho chování, postoje apod. Ve čtvrté fázi, která se nazývá „novináři jako členové publika“, je reflektována zpětná vazba od publika k novinářům [Scheufele 1999: 114-118].

2.3. ZVÍŘATA V MÉDIÍCH – VYBRANÉ STUDIE

V této kapitole budou představeny vybrané zahraniční výzkumy, které se různým způsobem zabývají problematikou zobrazování zvířat či přírody v médiích a zároveň slouží jako určitá inspirace pro náš praktický výzkum.

2.3.1. Zvířata v dokumentárních filmech

Jedním z těchto výzkumů je studie Davida P. Piersona [2005] s názvem „*Hey, They're Just Like Us!*“ *Representations of the Animal World in the Discovery Channel's Nature Programming* („*Haló, jsou jako my!*“ *Reprezentace zvířecího světa v programech o přírodě na kanále Discovery Channel*). Pierson se v této studii zabývá tím, jak jsou zobrazována zvířata v dokumentárních pořadech o přírodě vysílaných na kanálu Discovery Channel. Při svém výzkumu se primárně zabývá těmito čtyřmi kategoriemi: 1) příroda a gender, 2) antropomorfismus, 3) příroda a sociální struktura a 4) sociální pojetí přírody.

Pierson zjistil, že se ve sledovaných dokumentech objevuje tradiční pojetí ženských a mužských rolí, jak je známe z lidské společnosti. Samice jsou zde vyobrazovány jako milující a obětavé matky, jejichž posláním je rodit starat se o mláďata. V jedné epizodě se například objevuje samice grizzlyho, která podniká strastiplnou cestu se svými třemi mláďaty k jezeru plnému lososů a pak zpět do jejich zimního doupěte. Medvědice je zde popisována jako matka, která riskuje všechno pro svá mláďata, ze všech sil se jim snaží pomáhat a chrání je před nebezpečím. Naopak vztahy samic s jinými samicemi a ostatními členy skupiny jsou opomíjeny. Samci jsou v dokumentech popisováni podle typické maskulinní představy jako útoční a sexuálně agresivní, soupeřící s ostatními samci a nestarající se o své potomky.

Také antropomorfismus je častým jevem, který se v různých formách objevoval ve sledovaných dokumentech. Například v jedné z epizod byli popisováni paviáni, kteří „žebrali“ na ulicích o jídlo u projíždějících turistů nebo vybírali zbytky jídla mezi hořícími odpadky na skládce, typicky lidskými termíny jako „zločinci“, „žebrači“ či „pobudové“.

V programech o přírodě jsou zákonitosti a vztahy v přírodě běžně dávány do analogie s lidským světem. Lidé mají tendenci vidět přírodu jako hierarchickou soustavu,

kteřá má podobnou strukturu jako moderní kapitalistická společnost. Stejně tak jako v současné (patriarchální) společnosti soupeřící o moc (a s ní související sociální, ekonomické a sexuální výhody) dominantní muži, v přírodním světě takto o podobné výhody v podobě sociální a genetické dominance soupeřící v rámci jednoho stáda například samci jelena běloocasého.

Při výzkumu sociálního pojetí přírody na Discovery Channel vychází Pierson z konceptů přírody, které vymezili Phil Macnaghten a John Urry: 1) příroda jako oblast vědeckého výzkumu a lidského managementu, 2) příroda jako ohrožená sféra a 3) příroda jako posvátná sféra. Pierson zjistil, že všechny tři oblasti jsou v menší či větší míře v dokumentech zastoupeny.

2.3.2. Mediální reprezentace vztahů mezi člověkem a zvířaty

Dvojice autorek Claudine Burton-Jeangrosová a Annik Dubied Losaová [2011], ve svém článku *Human and Nonhuman Animals, Mutually at Risk: A Study of the Swiss Information Media (Lidská a mimolidská zvířata, Ve vzájemném ohrožení: Studie švýcarských informačních médií)*, vychází z výsledků rozsáhlé studie (na které se také podílely jako spoluautorky) zkoumající způsoby reprezentace vztahů mezi lidmi a zvířaty ve švýcarských médiích v letech 1978 - 2007. Zkoumaný vzorek se skládal z celkem 4244 článků a 236 televizních příspěvků. Na základě provedené obsahové analýzy bylo definováno pět hlavních obrazů (a u každého několik podkategorií) představujících dominantní podoby vztahu mezi lidmi a zvířaty, které jsou prezentovány ve švýcarských médiích:

- 1) Nežádoucí zvířata (36 %) – do této skupiny patří příspěvky, ve kterých byla zvířata zobrazována jako hrozba pro člověka, a to v těchto podkategoriích: a) *nemocná nebo nakažená zvířata* (23 %), b) *nebezpečná zvířata* (11 %) a c) *zvířata jako škůdci* (2 %)
- 2) Předváděná zvířata (32 %) – tato kategorie zahrnuje a) *vystavovaná zvířata* – zvířata v cirkusech apod. (13 %), b) *zvířata jako symboly* – například svišť jako symbol Švýcarska apod. (10 %), c) *studovaná zvířata* - zvířata jako zdroj znalostí (5 %) a d) *zvířata jako kuriozity* (4 %).

- 3) Zvíře jako oběť (19 %) – sem byla zařazena zvířata, která jsou zobrazována jako a) *oběti – a to buď oběti člověka nebo např. přírodních katastrof apod.* (10 %) nebo b) *zvířata, která jsou popisována jako ohrožená a potřebující ochranu* (9 %).
- 4) Užitečná zvířata (5 %) – do této kategorie patří zvířata popisovaná z hlediska užitku, který mají pro člověka. Za a) to jsou „konzumovaná“ *zvířata* (3 %), za b) „pracující“ *zvířata* (2 %), za c) *hospodářská zvířata* (1 %) a za d) *laboratorní zvířata* (1 %).
- 5) Zvíře jako společník (5 %) – tato kategorie byla ve zkoumaném vzorku nejméně zastoupena, a proto nebyly rozlišeny ani žádné podkategorie.

2.3.3. Mediální obraz žraloků

Bret A. Muter, Meredith L. Goreová, Katie S. Gledhillová a další [2013], jako autoři studie *Australian and U.S. News Media Portrayal of Sharks and Their Conservation (Zobrazování žraloků a jejich ochrany ve zpravodajských médiích v Austrálii a Spojených státech)*, vycházeli z předpokladu, že výsledky výzkumu sledujícího vztahy mezi lidmi a žraloky v médiích, mohou přinést nové poznatky a argumenty pro politickou diskuzi o ochraně žraloků. Provedli tedy obsahovou analýzu celkem tří stovek článků o žralocích, které vyšly ve vybraných denících v Austrálii a Spojených státech mezi lety 2000 a 2010.

V obsahu sledovali mimo jiné hlavní téma článku: Ve více než polovině případů (52 %) byl hlavním tématem *útok žraloka na člověka*. Následovaly články, kde byli *žraloci předmětem ochrany* (11 %). Dalším tématem byli *žraloci jako atrakce v zoo a akváriích* (9 %). Méně byly zastoupeny články věnované *biologii nebo ekologii žraloků* (7 %), *žralokům jako zdroji zábavy* (6 %), *rekreačnímu lovu žraloků* (4 %), *potápění se žraloky* (2 %) atd.

V tomto výzkumu bylo také sledováno zarámování konkrétních článků: Ve většině článků (59 %) byl vliv žraloků na člověka rámován negativně (např. zranění či usmrcení člověka, zavřené pláže apod.). V 19 % byl naopak vliv žraloků na člověka rámován pozitivně (např. přínos pro zdravotnictví, žraloci jako atrakce v akváriích apod.). Dopady lidské činnosti na žraloky byly v 17 % rámovány negativně (např. odstraňování ploutví, znečišťování nebo neefektivní strategie v ochraně žraloků apod.) a ve 4 % byly rámovány pozitivně (např. úspěšné ochranné zásahy, vzdělávací kampaně apod.). Ve 2 % článků se objevil více než jeden rámeček.

2.3.4. Koncepty přírody

Na základě poznatků z již dříve provedených studií vymezil Anders Hansen [2006] ve svém článku *Tampering with nature: 'nature' and the 'natural' in media coverage of genetics and biotechnology (Manipulace s přírodou: ‚příroda‘ a ‚přírodní‘ v mediálním pokrytí genetiky a biotechnologie)* pět základních konceptů přírody, jejichž mediální konstrukce je založena na binární opozici přírody a kultury:

1) Příroda jako dobrá, čistá:

V tomto konceptu příroda představuje jakýsi „ráj na Zemi“. Je vyvážená, harmonická a dobrá sama o sobě, protože není zkažená lidským vlivem. Zároveň nám poskytuje péči a výživu („Matka Příroda“).

2) Příroda jako zranitelná, ohrožená:

Příroda je ohrožována právě kulturními vlivy ve formě vědy či různých zásahů člověka do přírody.

3) Příroda jako nedokonalá:

V této koncepci má věda naopak pozitivní význam, protože je schopna napravovat a vylepšovat různé nedostatky přírody.

4) Příroda jako hrozba:

Příroda je prezentována jako mocná a pomstychtivá, obdařená neznámou a nepředvídatelnou silou. Člověk má z přírody strach, protože příroda může kdykoliv zaútočit a pomstít se za nevhodné zacházení.

5) Příroda jako výzva:

Lidé přírodu využívají k testování svých znalostí a dovedností. Příroda pro ně představuje výzvu, kterou se snaží překonat pomocí svého důvtipu a vědeckých poznatků.

I když se tato studie primárně nevztahuje na zvířata, je pro účely naší práce inspirace těmito koncepty nejen možná, ale i žádoucí, protože zvířata samozřejmě jsou součástí přírody a lze je tak do uvedených konceptů zahrnout.

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

V metodologické části budou nejprve stručně popsány cíle výzkumu a výzkumné otázky. Následně si podrobněji představíme použité metody výzkumu a vybraná periodika. Na závěr bude charakterizován výzkumný vzorek a popsán celý pracovní postup včetně kódovací knihy.

3.1. CÍL VÝZKUMU

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem a v jakých souvislostech jsou v českých médiích, konkrétně ve dvou vybraných denících – Blesku a MF Dnes, zobrazována zvířata. Výsledky by nám měly poskytnout reflexi toho, jak v současné době uvažujeme o zvířatech a jakou roli hrají v našich životech. Dále by práce měla přispět k porozumění fungování médií a pochopení toho, jak média interpretují zvířata a také vztahy mezi lidmi a zvířaty. Práce bude přínosná i z toho důvodu, že podobných výzkumů, které se zabývají zobrazováním zvířat v médiích, zatím v českém prostředí mnoho neexistuje.

Pro dosažení komplexního pohledu na danou problematiku budou kombinovány dva základní výzkumné přístupy – kvalitativní a kvantitativní. Stěžejní metodou je kvalitativní analýza rámců, kde budou nejprve vytvořeny a poté vyhledány a interpretovány rámce zobrazování zvířat, které se objevují ve vybraných médiích. Pro doplnění a kvantifikaci informací zjištěných analýzou kvalitativní bude provedena také kvantitativní obsahová analýza. Výzkumný vzorek budou tvořit články o zvířatech, které vyšly ve dvou vybraných českých denících (Blesk a MF Dnes) za období jednoho roku vyhledané na základě zvolených klíčových slov. Kombinací kvalitativních a kvantitativních metod by mělo být dosaženo uceleného pohledu na danou problematiku, především nalezení a popsání hlavních trendů, které se ve zkoumaném vzorku projevují.

3.2. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Cílem praktického výzkumu je především odpovědět na hlavní výzkumnou otázku:

- (1) Jaké rámce jsou využívány při zobrazování zvířat v denících MF Dnes a Blesk?

Kromě toho je cílem nalézt odpovědi i na další související otázky:

- (a) Jak často se jednotlivé rámce ve zkoumaném obsahu vyskytují?
- (b) O jakých zvířatech se v těchto dvou denících píše nejvíce/nejméně?
- (c) Jsou tato zvířata popisována antropomorfními charakteristikami?
- (d) V jakém kontextu jsou zvířata ve vybraných denících zobrazována?
- (e) Jsou zprávy o zvířatech ve zkoumaném obsahu spíše hard news nebo soft news?
- (f) Jak se liší způsob zobrazování zvířat v Blesku a MF Dnes?

Vzhledem k malé probádanosti zkoumané problematiky (zvláště v českém prostředí) byly formulovány pouze tyto poměrně obecné otázky. A to z toho důvodu, že konkrétněji formulované otázky (příp. hypotézy) by mohly být pro výzkum do jisté míry omezující a/nebo zavádět výzkum určitým směrem. V konečném důsledku by to mohlo způsobit opomenutí některých skutečností a negativně tak ovlivnit výsledky analýzy.

3.3. METODY VÝZKUMU

V této kapitole si blíže představíme výzkumné přístupy a metody, jejichž prostřednictvím bude usilováno o splnění vytčených cílů.

3.3.1. Analýza rámců - teorie

Základy této metody položil sociolog Erving Goffman ve svém díle *Frame Analysis: an essay on the organization of experience* [1986], kde se zabývá tím, jak lidé vnímají a interpretují každodenní události. Goffman tak definuje rámce jako „principy organizace, které ovlivňují události - alespoň ty sociální - a naši účast v nich [Goffman 1986: 10-11].“

V dnešní době existuje celá řada možností, jak přistupovat k analýze rámců. Pro účely této práce bude na analýzu rámců nahlíženo jako na jednu z metod kvalitativní obsahové analýzy.

3.3.1.1. Kvalitativní obsahová analýza

Typické pro kvalitativní obsahovou analýzu je to, že přistupuje k textu jako celku a je tak schopna zkoumat i skryté významy, které jsou v něm obsaženy. Kvalitativní obsahová analýza je spíše než jednotnou metodou souborem celé řady přístupů. Mezi metody kvalitativní obsahové analýzy řadíme například sémiotickou, narativní nebo diskursivní analýzu a právě i analýzu rámců [Devereux 2007: 194].

Výhody a nevýhody kvalitativní obsahové analýzy jsou prakticky stejné jako výhody a nevýhody jakéhokoliv kvalitativního výzkumu. Výhodou je například to, že umožňuje podrobný, hloubkový popis zkoumaného jevu, zohledňuje působení kontextu a dalších vlivů. Nevýhodou jsou jeho v podstatě nestrukturované postupy do značné míry ovlivněné osobou výzkumníka. Navíc může pracovat pouze s malým vzorkem. Výsledky kvalitativního výzkumu jsou tak těžko replikovatelné a nelze je zobecňovat na celou populaci [Hendl 2005: 52-53].

3.3.1.2. Vymezení a typy rámců

Analýza rámců vychází z konceptu rámování, který jsme si blíže představili v teoretické části práce. Stejně jako rámování je i rámeček značně abstraktním pojmem a proto je těžké jednoznačně definovat, co to vlastně rámeček je. Například Gamson a Modigliani [1989] ve své studii popisují rámce v souvislosti s tzv. interpretačními balíky (interpretative packages). V jádru každého takového balíku je „centrální organizační myšlenka, neboli rámeček, který dává smysl událostem tím, že naznačuje, co je zásadní [Gamson, Modigliani 1989: 3].“ O shrnující definici se pokouší Reese [2001], který definuje rámce jako „organizační principy, které jsou sociálně sdílené a trvalé v čase, které fungují symbolicky, aby smysluplně strukturovaly sociální svět [Reese 2001: 11].“

Podstatou rámců je tedy to, že dávají smysl určitému sdělení, protože jak tvrdí Reese, „události mají malou vypovídací hodnotu, pokud nejsou zakotveny v rámci, který jim dává smysl, organizuje je a propůjčuje soudržnost jejich výkladu [Reese 2001: 5].“ K vytváření smyslu dochází tak, že jsou zdůrazňovány určité prvky popisované skutečnosti. Nesmíme však zapomenout na to, že je důležité nejen to, co je zdůrazňováno, ale také to, co je zamlčováno [Entman 1993: 54].

V praxi se můžeme setkat s různými typy rámců. Jedno ze základních dělení je na rámce obecné a rámce specifické. Specifické rámce lze použít pouze pro výzkum určitého tématu nebo události. Naopak rámce obecné nejsou omezeny pouze na jedno téma [de Vreese 2005: 28].

3.3.1.3. Vyhledávání rámců v textu

Vzhledem k nejednoznačnosti, která panuje už při definici samotných rámců, neexistuje všeobecně platný návod, jak vyhledávat rámce v textu. Rozlišujeme však dva základní přístupy k vyhledávání rámců v textu – induktivní a deduktivní. Deduktivní přístup pracuje s předem definovanými rámci, jejichž výskyt v textu je poté sledován. Podstatou induktivního přístupu je naopak snaha popsat rámce až během samotné analýzy konkrétního textu [Semetko, Valkenburg 2000: 94-95; de Vreese 2005: 33].

Oba přístupy mají svá pro a proti, i když se zdá, že výhody deduktivního přístupu, lehce převažují. Deduktivní přístup se na rozdíl od přístupu induktivního hodí pro analýzu velkého vzorku, lze ho snáze replikovat a umožňuje srovnání mezi různými typy médií a mediálních obsahů. Nevýhodou tohoto postupu je však možnost, že rámce, které nebyly

stanoveny předem a přesto se vyskytují v textu, zůstanou nepovšimnuty [Semetko, Valkenburg 2000: 95].

Ve výzkumech mnoha výzkumníků zkoumajících rámce lze najít snahu o vymezení co nejpřesnějšího pravidel a postupů. Například Cappella a Jamiesonová [1997] ve své knize stanovili následující kritéria, která by měl rámec splňovat, aby mohl být považován za rámec: „Za první, rámec by měl mít rozpoznatelné konceptuální a jazykové rysy. Za druhé, rámec by se měl běžně vyskytovat v novinářské praxi. Za třetí, rámec by měl být spolehlivě odlišitelný od ostatních rámců [Cappella, Jamieson 1997: 47].“

Jeden z možných návodů, jak identifikovat rámce v textu, nabízí také Entman [1993]. Rámce se podle něj v textu „projevují přítomností nebo absencí určitých klíčových slov, otřepaných frází, stereotypních zobrazení, zdrojů informací a větami, které dodávají fakta nebo hodnocení [Entman 1993: 52].“

3.3.1.4. Kritika kvalitativního přístupu k analýze rámců

Stále častěji se objevují snahy některých výzkumníků definovat přesnější a systematictější způsoby zkoumání rámců. Důvodem je to, že původní výzkum rámců založený na kvalitativní textové analýze je značně subjektivním procesem. Výsledky tak například mohou být ovlivněny stereotypními představami konkrétního výzkumníka, výčet definovaných rámců nemusí být úplně vyčerpávající, případně jednotlivé rámce nemusí být zcela jedinečné. Dalším nebezpečím je, že výzkumníci mohou v textu najít právě ty rámce, které hledají (ať už vědomě nebo nevědomě) [Tankard 2001: 98].

Aby se předešlo výše uvedeným problémům, je podle některých vědců [např. Tankard 2001, de Vreese 2005] vhodné zkoumat rámce prostřednictvím kvantitativní obsahové analýzy. Nejprve jsou deduktivním způsobem zformulovány rámce. Poté je pro každý rámec vytvořen seznam klíčových slov, frází a symbolů, které mají kódovačům pomoci při vyhledávání jednotlivých rámců v textu [Tankard 2001:102]. Na reliabilitu výsledků má také vliv počet rámců, které si definujeme. Platí, že čím méně rámců, tím větší reliabilita [Tamtéž: 105].

Nelze však jednoznačně říci, který přístup k analýze rámců je ten nejlepší, protože každý má určité výhody i nevýhody. Při rozhodování o tom, jak budeme přistupovat k analýze rámců, je nutné přihlédnout k tomu, jaké téma budeme zkoumat a ujasnit si, co je

naším cílem. Navíc je možné různé přístupy (kvalitativní i kvantitativní) kombinovat tak, aby co nejlépe vyhovovaly našim potřebám.

3.3.2. Kvantitativní obsahová analýza - teorie

Druhým typem analýzy, kterou budeme ve svém výzkumu aplikovat, je kvantitativní obsahová analýza, někdy označována pouze jako obsahová analýza. Jednou z prvních definic obsahové analýzy je Berelsonova definice z roku 1952. Podle Berelsona je obsahová analýza „výzkumnou technikou pro objektivní, systematický a kvantitativní popis zjevného obsahu komunikace [Berelson 1971: 18].“ Další definici nabízí například Scherer [2004], podle kterého je obsahová analýza „kvantitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky podloženého kladení otázek [Scherer 2004: 30].“

Z výše uvedených definic je zřejmé, že kvantitativní obsahová analýza vykazuje výrazně odlišné rysy než analýza kvalitativní. Používané postupy jsou systematictější a strukturovanější. Výsledky prezentované v podobě kvantitativních dat mají objektivnější charakter, jsou přesnější a lépe zobecnitelné na celou populaci. Také nejsou do takové míry závislé na osobě výzkumníka. Na rozdíl od kvalitativního výzkumu se však nehodí pro odhalování a popis skrytého významu textu.

Základními požadavky kladenými (nejen) na kvantitativní obsahovou analýzu jsou reliabilita (spolehlivost) a validita (přiměřenost). Reliabilita zajišťuje to, že každý výzkumník, který zopakuje náš výzkum a bude postupovat podle námi zpracovaného a zdokumentovaného postupu, musí dojít ke stejným výsledkům. Ověřováním validity se zjišťuje, jestli námi zvolené výzkumné metody jsou vhodné k měření toho, co měřit chceme [Scherer 2004: 34].

3.3.2.1. Postup kvantitativní obsahové analýzy

Výzkumný proces kvantitativní obsahové analýzy, tak jak ho popisuje například Scherer [2004], se skládá z několika fází, které však od sebe v praxi nelze přísně oddělovat:

- 1) Každý výzkum začíná zadáním a následnou operacionalizací výzkumného tématu, jejímž cílem je vypracování vhodné metody:

Výběrový soubor:

Prvním krokem operacionalizace je vymezení souboru jednotek, které budeme zkoumat (tzv. výběrového souboru). Předtím, než dojde k samotné specifikaci obsahových jednotek, si musíme stanovit, jaká média budeme sledovat, jaké obsahy vybraných médií budeme analyzovat (např. pouze příspěvky vztahující se k určitým tématům) a v jakém časovém horizontu se budeme pohybovat. Je však třeba pamatovat na to, že při vymezení výzkumného souboru by mělo být zohledněno jak zadání konkrétního výzkumu, tak i naše finanční a časové limity [Scherer 2004: 35-38].

Kódovací jednotka:

Jednotkou měření (neboli kódovací jednotkou) se rozumí, „úsek mediálních obsahů, na kterém zkoumáme zvolené proměnné a jejich kategorie [Trampota, Vojtěchovská 2010: 105].“ Kódovací jednotkou může být například článek v deníku, ale existují i mnohem menší jednotky (např. aktér zprávy, argument nebo akt). Některé jednotky bývají jasně ohraničené, ale u jiných si musí stanovit hranice sám výzkumník. Pro následnou analýzu proměnných je velice důležité, aby bylo zcela jasné, kde jednotka začíná a kde končí [Tamtéž: 105-106].

Proměnné a jejich kategorie:

Po vymezení kódovacích jednotek přijde na řadu určení jednotlivých proměnných a jejich obsahových kategorií. Jako proměnné označujeme ty vlastnosti (znaky) kódovacích jednotek, které jsou relevantní pro náš výzkum. Podstatou proměnných je to, že mohou nabývat různých hodnot neboli kategorií [Scherer 2004: 38]. Základním předpokladem je, „aby se kategorie u každé proměnné vždy vzájemně vylučovaly a zároveň pokrývaly všechny možnosti. Každá zkoumaná jednotka musí být zařaditelná vždy do právě jedné kategorie dané proměnné [Trampota, Vojtěchovská 2010: 106].“

Rozlišují se dva typy proměnných – identifikační a analytické. Pomocí identifikačních proměnných je možné zpětně dohledat už analyzovaný příspěvek a opravit např. chyby v kódování. Analytické proměnné nám naopak pomáhají najít odpovědi na výzkumné otázky [Scherer 2004: 43-44].

2) Následuje fáze plánování a organizace, během níž se plánuje časový harmonogram, a organizace práce. Také dochází k sestavení kódovací knihy s přesnými pokyny pro kódovače. Pro zaznamenávání výsledků slouží záznamový arch nebo maska v počítači, kde jsou pro všechny proměnné připravené kolonky, do nichž se zapisují kódy [Scherer 2004: 45-46].

3) Dalším krokem je přípravná a ověřovací fáze, kdy dochází k zaškolení kódovačů a ověření vhodnosti zvolených metod při zkušebním kódování.

Ke zpracování většího vzorku je často zapotřebí více kódovačů, jejichž postup při zpracovávání dat může být do jisté míry odlišný. Aby se tomuto nežádoucímu efektu zabránilo, provádí se jejich zaškolení a zkušební kódování, během kterého všichni kódovači zpracovávají stejný vzorek. Při následném vyhodnocení se zjišťuje, do jaké míry se způsob kódování jednotlivých výzkumníků shoduje. [Trampota, Vojtěchovská, 2010: 106-107]. Podle Scherera [2004] má skutečnost, že se do výzkumu zapojuje více kódovačů na kvalitu šetření, také pozitivní vliv. Argumentuje tím, že výzkumník musí své úvahy a záměry sdílet s ostatními kódovači, čímž se snižuje riziko přílišného subjektivního vlivu autora na výsledky výzkumu [Scherer 2004: 44-45].

4) Teprve poté dochází k samotnému sběru dat a jejich následné interpretaci.

3.3.2.2. Kritika kvantitativní obsahové analýzy

Jako každá výzkumná metoda má i kvantitativní obsahová analýza určité slabiny. Jak uvádí Trampota a Vojtěchovská [2010], kritika míří například na zdánlivou objektivitu, která je často kvantitativním metodám připisována. Je třeba mít na paměti, že i v kvantitativním výzkumu hraje roli osoba výzkumníka (i když zdaleka ne tak důležitou jako ve výzkumu kvalitativním). Už to, „jak jsou jednotlivé proměnné kategorizovány, má na konečné výsledky zásadní vliv. Čím méně kategorií je u jednotlivých proměnných použito, tím silnější konstrukce namísto analýzy může probíhat [Trampota, Vojtěchovská, 2010: 110].“ Toto potvrzuje i McQuail [2007], když říká, že „konstruování systému kategorií před jeho aplikací v sobě skrývá riziko, že badatel zavede vlastní významový systém, spíše než aby ho ‚odvozoval‘ z obsahu [McQuail 2007: 309].“

Jistá omezení kvantitativní obsahové analýzy vychází také ze skutečnosti, že redukuje kvalitativní data na data kvantitativní a nezabývá se tak komplexností

zkoumaných jevů. Je pravda, že s kvantitativními daty se snadněji pracuje, ale hrozí nebezpečí, že pokud budeme svoji pozornost zaměřovat pouze na jevy, které se dají změřit nebo spočítat, může se stát, že opomeneme to, co je skutečně důležité [Hendl 2005: 360].

3.4. CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÝCH PERIODIK

V našem výzkumu budeme analyzovat obsah dvou českých deníků - Mladé fronty Dnes a Blesku. Hlavním důvodem, proč byla vybrána právě tato periodika, je skutečnost, že se jedná o dva nejčtenější české celostátní deníky a jejich obsah tak působí na velkou část obyvatelstva. Za druhé nám tento výběr nabízí možnost srovnání mezi typickým představitelem bulvárního a nebulvárního tisku.

3.4.1. Mladá fronta Dnes

Mladá fronta Dnes dlouhodobě patří mezi naše nejčtenější deníky. Podle výzkumu Media projekt v roce 2013 zaujímá, s odhadovanou čteností 797 000 čtenářů na vydání a průměrným prodaným nákladem 192 492 kusů, druhé místo za naším nejčtenějším deníkem Blesk [Media projekt, 2013 (online)].

Mladá fronta Dnes vychází pod tímto názvem od roku 1990, kdy vznikla společnost MaF, a. s., která deník převzala od Svazu socialistické mládeže [Bednařík, Jirák, Köpplová 2011: 372]. V současné době je vydavatelem tohoto deníku největší česká mediální skupina MAFRA, a. s. (nástupce MaF, a. s.). Do této skupiny dále patří Lidové noviny, deník Metro, internetové portály iDNES.cz a lidovky.cz, televizní stanice Óčko, virtuální operátor MOBIL.cz a další [Portét společnosti, Mediální skupina Mafra, 2014 (online)]. V současné době je MAFRA součástí koncernu Agrofert. Majitel Agrofertu Andrej Babiš, skupinu koupil v červnu 2013 od německé společnosti Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft (RBVG) [Francová 2013 (online)].

Přímo na internetových stránkách MAFRY je deník MF Dnes popisován jako seriózní list, jehož cílem je podávat čtenářům „pravdivý a plnohodnotný obraz o světě, ve kterém žijí. Součástí tohoto obrazu musí být aktuální a kvalitní zpravodajství, stejně jako užitečné servisní informace či oddechové čtení ve specializovaných přílohách [Portét společnosti, Mediální skupina Mafra, 2014 (online)].“

3.4.2. Blesk

Blesk je nejčtenějším českým deníkem. Podle výsledků výzkumu Media Projekt se v roce 2013 jasně umístil na prvním místě s průměrným prodaným nákladem 276 763 výtisků a s nejvyšší odhadovanou čteností 1 153 000 čtenářů na vydání [Media projekt, 2013 (online)].

Blesk začal v České republice vycházet v dubnu 1992 jako obdoba švýcarského titulu Blick [Bednařík, Jirák, Kopplová 2011: 374]. V současné době je vydavatelem Blesku společnost Czech News Center, a. s. Kromě Blesku tato společnost vydává ještě deníky Sport a Aha! a také celou řadu časopisů (např. Reflex, ABC, Svět motorů, Nedělní blesk, GEO atd.) [O nás, Czech News Center, 2014 (online)].

Deník Blesk je typickým představitelem českého bulvárního tisku. Bulvární noviny jsou charakteristické krátkými články s velkými titulky a bohatou obrazovou složkou (často se jedná o fotografie celebrit). Zveřejňováním tajně pořízených snímků ze soukromí celebrit dává bulvární tisk najevo svou neúctu k soukromí druhých lidí. Velkou část finančních prostředků potřebných ke svému provozu získávají bulvární deníky od velkých obchodních domů, které v nich inzerují levné masové zboží [Hvížd'ala 2003: 173].

Podle Hvížd'aly [2003] plní bulvární noviny ve společnosti těchto pět pozitivních sociálních funkcí: „Za prvé, seznamují lidi, kteří většinou moc nečtou, s nejdůležitějšími politickými problémy v přiměřeně zjednodušené formě. Za druhé, přinášejí bezplatný sociální servis pro nemajetné vrstvy obyvatelstva, které nemají na právníky. Za třetí, stimulují kult úspěšnosti mezi širším obyvatelstvem. Za čtvrté, kanalizují neukojenou potřebu po krvi a sexu u některých skupin obyvatelstva. Za páté, mívají nejdelší a nejlépe redakčně zpracované sportovní rubriky, které někdy tvoří až polovinu rozsahu novin [Hvížd'ala 2003: 174].“

3.5. PRACOVNÍ POSTUP

3.5.1. Vytvoření rámců

Na základě prostudované literatury a již provedených studií na podobné téma bylo nejprve sestaveno následujících devět rámců zobrazování zvířat. Jedná se tedy o deduktivní postup, kdy jsou rámce definovány ještě před samotným výzkumem:

1. Zvíře jako přítel, společník - člověk vidí zvíře jako svého partnera či dokonce přítele, se kterým tráví společný čas a sdílí zážitky. Zvíře je pro člověka důležité, mnohdy jako člen rodiny.
2. Zvíře jako hrozba, nebezpečí - člověk pohlíží na zvíře jako na přímou fyzickou hrozbu, má strach z útoku (např. pokousání), může mít strach z přenosu nemocí (např. vzteklna, ptačí chřipka) nebo vidí zvíře jako škůdce, který ohrožuje jeho majetek (např. spásání úrody).
3. Zvíře jako zdroj, prostředek - na zvíře je pohlíženo jako na „věc“, která nemá emoce. Člověka zajímá jenom vlastní prospěch, zvíře mu má sloužit. Zvíře může být zdrojem surovin (např. maso, kožešiny apod.), zdrojem pracovní síly, ale také zdrojem zábavy, pouhou hračkou, příp. zdrojem poznání (např. pokusy na zvířatech).
4. Zvíře jako emoční bytost - člověk pohlíží na zvíře jako na bytost, která má city, může prožívat emoce, cítí bolest. Zvíře může projevat emoce nejen směrem ke člověku, ale i k ostatním příslušníkům svého druhu i jiných zvířecích druhů.
5. Zvíře jako atrakce, kuriozita - člověk se baví či dojíká nad zvířetem, které je výjimečné např. svým vzhledem (různé mutace, anomálie ve vzhledu, albinismus, ale také roztomilost, ošklivost apod.), má nějaké zvláštní schopnosti nebo se chová neobvykle.
6. Zvíře jako oběť, ohrožený druh - člověk reflektuje skutečnost, že má na zvířata také negativní vliv, zvířata kvůli němu trpí, umírají. Zvíře se stává přímou obětí člověka (např. týrání, surové zacházení, ale také nadměrný lov, pytláctví, apod.), nebo nepřímou obětí, kdy člověk nějakým způsobem zasahuje do přirozeného životního prostoru zvířat.
7. Zvíře jako zdroj inspirace, dokonalá bytost - člověk vidí zvíře jako dokonalou bytost stvořenou přírodou. Obdivuje jeho vzhled i schopnosti, které sám nemá. Nahlíží na ně jako na zdroj inspirace nebo jako vzor, od kterého se může ledacos naučit.

8. Zvíře jako nedokonalá, podřadná bytost – názor, že se zvíře nemůže rovnat člověku. Člověk má právo zvířata ovládat, řídit a ovlivňovat jejich život, šlechtit je a upravovat jejich vzhled k obrazu svému. Jenom člověk ví, co je pro zvířata nejlepší. Bez člověka by se neobešla.
9. Zvíře jako (nezvaný) host - člověk vidí svět lidí a zvířat jako dva oddělené světy. Zvířata nejsou přirozenou součástí lidského světa. Je proto něco nečekaného a překvapivého, když se zvíře objeví v prostoru, o kterém si lidé myslí, že patří jenom jim (např. zahrady, ulice apod.).

Většina výše uvedených rámců vychází především z výzkumu prezentace vztahu lidí a zvířat ve švýcarském tisku (viz kap. 2.3.2.) a Hansenových konceptů přírody (viz kap. 2.3.4.). Rámec zvíře jako (nezvaný) host byl vytvořen na základě tvrzení Corbettové [2006], že mezi lidmi a zvířaty existuje určitá hranice (viz kap. 2.2.4.). A rámec zvíře jako emoční bytost byl přidán z toho důvodu, že právě to, jestli zvířata mají nebo nemají emoce, jsou schopna pociťovat bolest apod., bylo v minulosti zásadní otázkou, na kterou se dlouhou dobu hledala odpověď. A i když se tato skutečnost v dnešní době považuje za prokázanou, stále není v některých případech reflektována.

Jednotlivé rámce popisují, jak může člověk v dnešní době pohlížet na zvířata a jaký k nim může mít vztah. Protože je vztah člověka a zvířete v dnešní době velmi komplikovaný a není ho možné jednoduše změřit a kategorizovat, jednotlivé rámce se mohou v praxi částečně prolínat. Běžnou situací je také to, že se v textu vyskytuje více rámců současně.

3.5.2. Výběr a popis výzkumného souboru

Předmětem kvalitativní i kvantitativní analýzy byly články⁷ o zvířatech, které vyšly v Blesku a MF Dnes během jednoho roku, vyhledané na základě zvolených klíčových slov. Sledovaným rokem byl rok 2013. Tím, že byly podrobeny analýze články v rozmezí celého roku, bylo minimalizováno riziko ovlivnění analýzy na základě případných sezónních

⁷ Původním záměrem bylo využít pro analýzu i obrázky a reklamy, ale od tohoto záměru bylo nakonec upuštěno. V předvýzkumu bylo zjištěno, že v obsahu zkoumaných periodik se reklamy zobrazující zvířata téměř nevyskytují, a proto by jejich analýza nebyla dostatečně přínosná. Obrázky nebyly zkoumány především z toho důvodu, že v databázi Anopress, ve které byly články vyhledávány, nebyly fotografie k jednotlivým článkům dostupné. Navíc, obrázky mají v mnoha případech sami o sobě neutrální význam a rámec je tak možné určit stejně až v souvislosti s doprovodným textem.

výkyvů. Ještě před samotným výzkumem byl proveden předvýzkum, kdy byla prozkoumána dvě náhodná vydání Blesku i MF Dnes z každého měsíce – celkem tedy 48 titulů. V předvýzkumu byla především testována a na základě zjištěných skutečností upravena kódovací kniha.

Články byly vyhledávány v elektronické databázi Anopress na základě klíčových slov. Bylo zvoleno několik obecných slov - zvíře, živočich, samec, samice, mládě, savci, ptáci, plazi, obojživelníci, ryby, hmyz - a pak také několik konkrétních druhů zvířat⁸ - pes, kočka, kůň, orel, slon, želva, labuť, vlk, vrána, žralok, netopýr, myš, komár, klíště, kráva, prase, gorila, tygr, bobr, jelen. Do analýzy nebyly zařazeny články, které sice obsahovaly některé z klíčových slov, ale pouze v přeneseném smyslu (například dřít jako kůň, trpět jako zvíře, nálada pod psa, koně pod kapotou, princ na bílém koni apod.). Dále byly vyřazeny také články, které se sice o zvířatech zmiňovaly, ale pouze okrajově. Kvůli zúžení výzkumného vzorku byly nakonec pro analýzu použity pouze články, ve kterých byla zvířatům věnována alespoň polovina jejich obsahu. Ze stejného důvodu byla do analýzy zařazena pouze jedna z regionálních příloh MF Dnes, konkrétně pro Hradecký kraj.⁹ Tímto způsobem bylo získáno celkem 673 článků (351 z Blesku a 322 z MF Dnes), které byly následně podrobeny analýze. Základní kódovací jednotkou tedy byl jeden novinový článek.

3.5.3. Popis kódovací knihy

Kódovací kniha se skládá z identifikačních a analytických proměnných. První identifikační proměnnou je Titul (1), přičemž MF Dnes má kód 1 a Blesk 2. Dále je to Datum vydání (2) ve tvaru DD.MM.RRRR. Následující proměnné - Číslo vydání (3) a Strana (4), na které se analyzovaný příspěvek nachází - mají kód ve tvaru XX.

První z analytických proměnných je Typ zprávy (5), kde se rozlišují tzv. hard news a soft news. *Hard news* mají kód 1 a *soft news* 2. Jak uvádí například Trampota [2006], hard news neboli horké novinky jsou zprávy zabývající se aktuálními a důležitými

⁸ Při výběru těchto zvířat se v první řadě vycházelo z výzkumu prof. Kellerta, kde bylo definováno 13 u lidí nejoblíbenějších zvířat (pes, kůň, labuť, drozd, motýl, pstruh, losos, orel, slon, želva, kočka, sluněčko, mýval) a 13 nejméně oblíbených (vlk, kojot, vrána, ještěrka, skunk, žralok, sup, netopýr, chřestýš, vosa, krysa, komár, šváb) [Corbett 2006: 193]. Protože se však jedná o americký výzkum, byla klíčová slova – a to i na základě předvýzkumu- upravena tak, aby lépe odpovídala našim středoevropským podmínkám

⁹ Vydání MF Dnes se skládá ze společného hlavního sešitu a samostatné regionální přílohy, jejíž obsah v každém kraji liší. Z důvodu zúžení vzorku byl tedy analýze podroben hlavní sešit MF Dnes a pouze jedna z regionálních příloh, konkrétně příloha pro Hradecký kraj.

událostmi jako je například železniční neštěstí, vražda či legislativní návrh. Oproti tomu soft news se zaměřují spíše na zajímavé, doplňující informace týkající se běžného života lidí [Trampota 2006: 30-31].

Dále jsou rozlišována Zobrazovaná zvířata (6), a to podle následujícího klíče:

- (1) *Zvířata volně se vyskytující na našem území* - do této skupiny byla zařazena jakákoli zvířata (včetně ryb, hmyzu apod.), která volně žijí na území České republiky.
- (2) *Volně žijící exotická zvířata* - volně žijící zvířata, která se přirozeně nevyskytují na našem území.
- (3) *Zvířata v zoologických zahradách* - do této kategorie jsou zahrnuta také zvířata v cirkusech, obřích akváriích, zámeckých parcích apod.
- (4) *Hospodářská zvířata* - čili zvířata chovaná kvůli nějakému užitku (např. pro maso, mléko a jiné produkty, ale také tažná zvířata atd.) Jedná se jak o zvířata ve velkochovech, tak o hospodářská zvířata chovaná v domácnostech nebo na farmách apod.
- (5) *Domácí mazlíčci* - v tomto případě se jedná o zvířata chovaná v domácnostech, ale nikoliv kvůli užitku.
- (6) *Jiná* - tedy zvířata, která nezapadají ani do jedné z předchozích kategorií. Jedná se například o laboratorní zvířata, dostihové koně, vodící psy, zvířata trvale žijící v záchranných stanicích, policejní a záchranářské psy atd.

Důležitým ukazatelem, který byl sledován, je Kontext (7), ve kterém je zvíře zmiňováno, neboli hlavní téma článku.¹⁰ Kontextové oblasti byly vymezeny následovně:

- (1) *Nemocná a zraněná zvířata, veterinární péče* - informace o zvířatech, kterým byla poskytnuta veterinární péče (např. podání léků, nebo operace) z důvodů nemoci nebo zranění.
- (2) *Opuštěná a týraná zvířata, zvířata v útulcích* - např. nález opuštěného zvířete, upozornění na případ krutého týrání zvířat apod.
- (3) *Záchrana zvířat a pátrání po uprchlých zvířatech* - např. záchrana zvířete, které spadla například do studny nebo odchyt uprchlého zvířete.
- (4) *Zvířata pomáhající člověku* - např. články o vodících či policejních psech, zvířatech využívaných k různým terapiím apod.

¹⁰ Hlavním tématem pro účely naší analýzy rozumíme téma, kterému je věnována nadpoloviční většina článku.

- (5) *Útok zvířete na člověka* - ať už se jedná o zvíře divoké nebo domácí.
- (6) *Setkání člověka s divokým zvířetem* - setkání, při kterém nedošlo k útoku, může se jednat o setkání v přírodě, ale i ve městě.
- (7) *Smrt zvířete* - z jakéhokoliv důvodu (s přičiněním člověka nebo z i přirozených příčin).
- (8) *Lov, rybaření*
- (9) *Využívání zvířata ve vědě, výzkumu* - např. pokusy na zvířatech.
- (10) *Krádeže zvířat, pašování zvířat* - např. pátrání po odcizených zvířatech.
- (11) *Chov zvířat na maso, kožešiny a jiné produkty* - ve velkochovech, na farmách apod.
- (12) *Narození mláděte* - zprávy informující o narození mláděte a jeho prvních krocích.
- (13) *Chov a péče o zvířata* - články zabývající se péčí o zvířata chovaná v zajetí (krmení apod.)
- (14) *Zvíře a sport* - např. koňské dostihy, agility, závody psích spřežení apod.
- (15) *Předvádění, vystupování zvířat* - např. prezentace zvířat v zoologických zahradách, vystupování zvířat v cirkusech nebo televizních show.
- (16) *Zvířata s neobvyklým vzhledem, schopnostmi nebo neobvyklým chováním* - např. zvířata s neobvyklým zbarvením, zvířata handicapovaná nebo mající nějaké schopnosti, které zvířata jeho druhu obvykle nemívají.
- (17) *Móda pro zvířata a úprava vzhledu* - např. oblékání zvířat, stříhání a barvení srsti apod.
- (18) *Zvíře a celebrita* - např. celebrita a její domácí mazlíček, útok zvířete na celebrity, křest mláděte v zoologické zahradě za účasti známé osobnosti apod.
- (19) *Život divokého zvířete v jeho přirozeném prostředí*
- (20) *Ochrana zvířat a péče o ohrožené druhy* - např. upozornění na nutnost ochrany zvířat nebo informace o úspěších dosažených v této oblasti.
- (21) *Jiné* - všechny ostatní články, které nelze zařadit ani do jedné z výše uvedených kategorií, budou zařazeny do této kategorie

Další proměnnou je Výskyt antropomorfismu (8). Pokud se v daném článku antropomorfismus vyskytuje, je kódován číslem 1, pokud ne, je použit kód 2.

Následují samotné rámce: Zvíře jako přítel, společník (9), Zvíře jako hrozba, nebezpečí (10), Zvíře jako zdroj, prostředek (11), Zvíře jako emoční bytost (12), Zvíře jako atrakce, kuriozita (13), Zvíře jako oběť, ohrožený druh (14), Zvíře jako zdroj inspirace,

dokonalá bytost (15), Zvíře jako nedokonalá, podřadná bytost (16) a Zvíře jako (nezvaný) host (17).

Protože se vychází z předpokladu, že se v jednom článku může nacházet více rámců, je kódován každý rámeček zvlášť. Pokud se tedy v analyzovaném článku daný rámeček vyskytuje, kóduje se číslem 1, pokud rámeček přítomen není, kóduje se číslem 2. Při určování rámců se postupovalo především podle návodu Entmana [1993], který uvádí, že rámce se v textu „projevují přítomností nebo absencí určitých klíčových slov, otřepaných frází, stereotypních zobrazení, zdrojů informací a větami, které dodávají fakta nebo hodnocení [Entman 1993: 52].“ V analýze tedy bylo sledováno, jaké jazykové prostředky byly použity, jaké zdroje byly citovány a také to, které skutečnosti byly zdůrazněny a které naopak zamlčeny. Zároveň bylo přihlíženo k hlavnímu tématu příspěvku a jeho celkovému vyznění. Je třeba také upozornit na skutečnost, že se do určité míry může do výsledků analýzy promítat také subjektivní hledisko autora.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1. KVALITATIVNÍ ANALÝZA RÁMCŮ – VÝSLEDKY

V následujících kapitolách budou podrobněji představeny jednotlivé rámce zobrazování zvířat. Každému z devíti rámců bude věnována jedna kapitola, kde bude podrobně popsán na konkrétních příkladech, které můžeme najít v přímo v obsahu dvou zkoumaných deníků.

4.1.1. Zvíře jako přítel, společník

V tomto případě člověk vidí zvíře jako svého partnera či dokonce přítele, se kterým tráví společný čas, sdílí zážitky, svěruje se mu apod. Člověk je se zvířetem v častém kontaktu, mnohdy s ním sdílí společný prostor - ať už zahradu, byt nebo dokonce postel - a bere ho jako nedílnou součást svého života. Někdy je zvíře pro člověka (skoro) stejně důležité jako člen rodiny a podle toho je s ním také zacházeno. Tento rámeček se objevuje v obou denících, i když rozhodně nepatří mezi nejvíce frekventované. Ve většině případů je jako přítel nebo společník popisován pes, někdy také kočka nebo kuň. Ostatní živočišné druhy pouze výjimečně.

Pro tento rámeček je typické, že je zde nějakým způsobem zdůrazňována citová vazba člověka na konkrétní zvíře. Tato skutečnost je reflektována například v článku o sibiřském huskym, který musel být i přes snahu majitele a veterináře utracen poté, co ho neznámý pachatel otrávil. V textu je citována policejní mluvčí, která k tomuto případu dodává: *"Pachatel sice způsobil škodu vyšší než 5 tisíc korun, mnohem větší je ale samozřejmě citová újma [Otrávený pes život prohrál: Blesk, 18. 11. 2013, s. 6]."* Z tohoto výroku je zřejmé, že pes nebyl pro majitele pouhou věcí, jejíž ztráta by se dala nahradit penězi, nýbrž živou bytostí, ke které měl vztah. Skutečnost, že je tento rámeček poměrně často využíván v souvislosti s tragickou událostí nebo nějakých trestným činem spáchaným na zvířeti, není náhodná. Zdůraznění citové stránky věci přidává události na atraktivitě a uvěřitelnosti pro čtenáře.

Jako přítel je zvíře popisováno také v člancích, které radí, jak pečovat o domácí zvířata a starat se o jejich zdraví: *„Svého čtyřnohého kamaráda můžete proti klíšťatům chránit různými přípravky - spot-ony, obojky, spreji, a proti borelióze existuje u pejsků*

také očkování [Borelióza potrápí zvíře stejně jako člověka: MF Dnes, 12. 4. 2013, s. 3].“ Někdy však tato péče a láska ke zvířeti přeroste až do extrémní podoby, kdy je majitel ochoten utrácet za svého mazlíčka obrovské částky. Takováto situace je pak pro média velmi zajímavá, protože jednak je to zpráva o tématu, které čtenáři znají a dovedou se s ním ztotožnit (spousta lidí má doma nějakého domácího mazlíčka, o kterého se stará). Zároveň se tam vyskytuje prvek neobvyklosti či překvapení, protože s největší pravděpodobností nikdo ze čtenářů například nelakuje svému psovi nehty, nekrmí ho lososem z misky potažené platinou a ani ho na noc neobléká do pyžama tak, jak to dělá jedna majitelka čínského chocholatého psa, o níž se zmiňuje Blesk. V tomto článku je však skryté také jedno nebezpečí. Vyskytuje se zde personifikace, tedy jeden typ antropomorfismu, který jsme si společně s jinými typy antropomorfismu představili v kapitole 2.1.3.1. Kvůli tomu, že majitelka nutí psa celé dny i noci nosit oblečení nebo korunu na hlavě, může zvíře trpět. Autor tuto skutečnost naprosto nereflexuje, naopak už z úvodních vět je zřejmé, že takovéto zacházení hodnotí pozitivně: „*Život pod psa? Ani náhodou! Čtyřletý psík z Británie jménem Prince si žije jako skutečný šlechtic* [Majitelku už stál statisíce!: Blesk, 30. 4. 2013, s. 20]!“ Takováto vyjádření pak u čtenářů mohou vyvolávat zdání, že zvířata mají stejné potřeby a vyznávají stejné hodnoty jako lidé. Opak je však pravdou, pes určitě více než nalakované drápky či pyžamo s monogramem ocení čas strávený venku při hře se svým pánem.

Dalším stupněm, kdy se ještě navíc přidává rozměr tragičnosti a dramatu, jsou pak případy, kde je člověk kvůli svému zvířecímu příteli ochoten riskovat své zdraví nebo dokonce život. Jako příklad lze uvést zprávu o ženě, která se utopila při záchraně svého psa, který spadl do studny [Skočila do studny za Čertíkem: Blesk – jižní Morava, 5. 1. 2013, s. 5]. Podobným případem je situace, kdy mladá žena zachraňovala svého psa, který při venčení spadl do prudkého toku přivaděče. Žena sice psa zachránila, ale sama spadla do vody, kde ji zachytil proud [Zachraňovala psa a sama utonula: Blesk – Čechy, 7. 6. 2013, s. 5].

Především v Blesku se pak tento rámeček často objevoval také v příspěvcích o celebritách a jejich zvířecích miláčcích. Například v jednom z článků nás autor informuje o tom, že britský pilot F1 Lewis Hamilton „...*si u všemocného promotéra formule 1 Berniho Ecclestonea vyžádal speciální průkaz pro psíka, aby se mohl při Velkých cenách pohybovat všude tam, kde bude jeho pániček* [Pejsku, fuj!]: Blesk, 16. 3. 2013, s. 14].“ Jak můžeme vidět nejen v tomto článku, ale i ve výše uvedených příkladech, pro tento rámeček je také

typické to, že se v textu často objevují zdobněliny (např. pejsek, mazlíček, páníček apod.) a jsou zmiňována jména popisovaných zvířat.

4.1.2. Zvíře jako hrozba, nebezpečí

Člověk pohlíží na zvíře jako na přímou fyzickou hrozbu, má strach z útoku (např. pokousání), případně má strach z přenosu nemocí (např. vzteklna, ptačí chřipka). Nezřídka také vidí zvíře jako škůdce, který ohrožuje jeho majetek (např. spásání úrody). Protože lidé v dnešní době ztratili přímý kontakt se zvířaty, který měli v minulosti, nejsou v mnoha případech sami schopni adekvátně posoudit reálné nebezpečí, které jim v určitých situacích hrozí. A právě varování o hrozícím nebezpečí, je jedním ze zásadních typů sdělení, které lidé od médií očekávají. I to může být důvodem, proč jsme tento rámec mohli ve zkoumaném obsahu najít poměrně často. S tímto rámcem je však spojen ještě jeden jev, který jsme si představili již v kap. 2.2.2. Jedná se o tzv. morální paniku, kdy je určitá událost v médiích popisována jako mnohem nebezpečnější než ve skutečnosti je.

V obou denících jsou jako hrozba často popisována divoce žijící zvířata, která se přemnožila a působí tak škody na majetku nebo se stahují do blízkosti lidských sídel. V Mladé frontě se například objevil článek o přemnožených muflonech: *„Muflon. Pro laiky roztomilá divoká ovce s podivnými rohy, ale pro lesníky, zejména na Náchodsku, škůdce, který likviduje mladé stromky (...) Kopytníci v lesích na Náchodsku, zejména pak v okolí Broumova, působí značné škody nejen na majetku městských lesů, ale i na pozemcích soukromníků [U Náchoda škodí přemnožení mufloni. Budou z nich trofeje: MF Dnes – Hradecký kraj, 13. 8. 2013, s. 2].“* Přemnožení mufloni nejsou v tomto případě rámováni pouze jako hrozba, ale také jako zdroj. A to nejen jako zdroj zábavy a možnost získat cennou trofej, ale také jako zdroj finančních prostředků pro myslivecké spolky. Myslivci se totiž chystají snižovat stavy muflonů nabídkou komerčního lovu: *„Lovec si trofej může vybrat podle svých schopností i finančních možností. Dospělého si může odstřelit podle kategorie už od 200 eur, tedy zhruba pěti tisíc korun. Za takzvaného kapitálního berana dá i několikrát tolik [Tamtéž].“* Život zvířete je zcela nepokrytě přepočítáván na peníze, jednotlivá zvířata jsou rozdělována do kategorií, které určují cenu jejich života. Z tohoto vyjádření je patrná neúcta k životu. Také zde jasně můžeme vidět, jak se v praxi projevuje již zmiňované antropocentrické dělení zvířat na „škodlivá“ a „užitečná.“ Muflon okusuje stromky, tedy „škodí,“ což dává právo člověku ho zabít (a ještě se přitom pobavit).

Také hmyz je v obsahu Blesku a MF Dnes popisován jako hrozba pro člověka. Nejčastěji se jedná o komáry či klíšťata. Čtenáři jsou zpravidla varováni před nemocemi, které tyto živočichové přenášejí, případně jim jsou nabízeny rady, jak se tohoto nebezpečí vyvarovat (očkování, repelenty apod.). Důvodem, proč je tolik prostoru věnováno právě hmyzu, je také skutečnost, že na našem území se nevyskytuje téměř žádný živočišný druh, který by za normálních okolností pro člověka představoval pro člověka vážnější hrozbu. A tak je nebezpečí, které lidem od klíšťat hrozí, ve většině článků patřičně zdůrazňováno: „*Klíště je nejnebezpečnějším živočichem v Česku – zabije nejvíc lidí* [Klíšťata čekala, až skončí deště. Dočkala se: MF Dnes, 11. 6. 2013, s. 3].“

Zajímavým případem je také článek, který upozorňuje na nebezpečí srážky se zvířetem, které hrozí na dálnici D1 [Smrtné nebezpečí pro 100 000 řidičů denně: Blesk, 30. 12. 2013, s. 6]. Už samotný název zřetelně vypovídá o tom, koho autor považuje za hlavní oběti, což potvrzuje i další text: „*Doslova zvířecí safari se stává z dálnice D1 mezi Prahou a Brnem. (...) Denně po nejstarší české tepně projede kolem 100 000 aut, jejich řidičům po srážce se zvířetem ve vysoké rychlosti hrozí i smrt* [Tamtéž].“ Zvířata jsou zde tedy popisována spíše jako hrozba a člověk jako oběť. V článku na podobné téma, který se objevil v MF Dnes je ovšem rámování zcela opačné: „*Na českých silnicích každý den umírají tisíce divokých zvířat. Stávají se obětí řidičů, kteří je přehlédnou. Ohrožena je třeba i populace vzácných vyder* [Zvíře, auto, smrt: MF Dnes, 13. 2. 2013, s. 4].“ Na tomto příkladě je dobře vidět, jak lze podobné téma prezentovat zcela odlišně. V situacích, kdy není zcela jednoznačné, kdo je hrozbou a kdo obětí, do velké míry závisí na interpretaci a na úhlu pohledu toho, kdo tuto událost popisuje.

Také psi, tedy domácí zvířata, která žijí v úzkém kontaktu s člověkem, občas na člověka zaútočí nebo ho dokonce zabijí. Taková událost je pak pro média velmi zajímavá, protože koresponduje téměř se všemi základními zpravodajskými hodnotami, jako je negativita, drama nebo jasnost a jednoduchost. Jako příklad můžeme uvést situaci, která se objevila v Blesku, kdy několik psů zabilo mladou dívku v domě její spolužačky: „*Policie Jade našla v kaluži krve v domě její kamarádky Kimberley (14), kolem ní pobíhalo několik běsných psů. Čtyři zvířata nakonec museli strážníci utratit. Psi stále útočili, a tak museli použít štíty jako při rozhánění demonstrací. Psi napadli Jade, když pojídala masový piroh. Jak se je pokoušela odehnat, popadla psy zuřivost, nejprve se jí vrhli na nohy a nakonec jí prokousli hrdlo* [Školačku (†14) rozsápali psi!: Blesk, 28. 3. 2013, s. 24].“ Jak je vidět z citovaného textu, autor popisuje celou událost velmi barvitým způsobem. Psi

jsou zde jednoznačně rámováni jako hrozba, přesněji jako šílené bestie, které bezdůvodně zaútočily na dítě.

Jak je zřejmé z uvedených příkladů, pro tento rámeček je typické určité přehánění a zdůrazňování nebezpečí, které člověku hrozí. To může mít za následek, že namísto toho, aby lidé měli zájem se se zvířaty sbližovat, ve strachu před nebezpečím se budou zvířatům (a přírodě celkově) spíše vyhýbat nebo je bezdůvodně likvidovat.

4.1.3. Zvíře jako zdroj, prostředek

I v současnosti je stále v některých případech na zvíře pohlíženo jako na „věc“, která nemá emoce. Člověka zajímá pouze/spíše vlastní prospěch, zvíře má sloužit jako prostředek k dosažení jeho cílů, uspokojení potřeb nebo získání finančních prostředků (např. pašování nebo krádeže exotických zvířat). Zvíře může být zdrojem surovin (např. maso, mléko, kožešiny apod.) nebo zdrojem pracovní síly. Dále zdrojem zábavy, prestiže či pouhou hračkou, případně také zdrojem poznání (např. pokusy na zvířatech). V obsahu dvou analyzovaných deníků se tento rámeček vyskytoval poměrně často. Častěji se však objevoval v MF Dnes, ale i v Blesku můžeme najít několik výstižných příkladů.

Tento rámeček se často objevuje v souvislosti s hospodářskými zvířaty, například v článku v MF Dnes o tom, jak čeští odborníci učí Zambijce uměle oplodňovat krávy. Autor zde popisuje, jak takové školení probíhá: *„Do tenké trubičky nasávají inkoust. Pak ruku v rukavici strčí až po rameno do rekta krávy a snaží se upevnit rukou děložní krček tak, aby do něj mohli zavést inseminační katetr a pohlavním ústrojím pustit modrou tekutinu na to správné místo. Je to jen cvičení a zvířata za pár minut půjdou na porážku. Pak bude možné podívat se přímo do dělohy, kam se inkoust dostal [Češi učí Zambijce, jak uměle oplodňovat krávy: MF Dnes, 20. 12. 2013, s. 4].“* V tomto případě tedy není na zvířata pohlíženo jako na živé bytosti, které prožívají nějaké emoce. Krávy zde slouží pouze jako jakási výuková pomůcka. Navíc, v tomto článku zvířata nejsou rámována pouze jako zdroj, ale také jako nedokonalé bytosti, které člověk může a je schopen vylepšovat k obrazu svému. Tedy tak, aby mu přinesla co největší užitek: *„Pokud farmáři využívají umělou inseminaci, můžou si vybrat konkrétní býky z celého světa, se kterými můžou křížit své krávy. Kvalitní genetický materiál zajistí, že se jim budou rodit telata, která pak budou dávat více mléka nebo masa [Tamtéž].“*

Avšak nejen hospodářská zvířata jsou v obou denících vyobrazována jako zdroj. Zvířata v zoologických zahradách jsou občas popisována například jako zdroj vzácných

genů či chovatelského úspěchu a prestiže. Také mohou sloužit jako prostředek ke zvýšení návštěvnosti, což lze vysledovat v článku v MF Dnes o zoologické zahradě ve Dvoře Králové. Vedení zahrady chce přilákat návštěvníky například tím, že „už v roce 2015 by mohli pozorovat smečku lvů přímo v safari, nikoli jen ve výběhu, jako doposud. Nosorožce a žirafy by lidé mohli vidět v jejich ubikacích i v zimě. (...) Pro příští sezonu vedení zoo plánuje, že ještě zdokonalí letos otevřenou lávku v safari, ze které lze pohlédnout žirafám z očí do očí [Zoo ve Dvoře roste sebevědomí: plánuje lví safari a návrat hrochů: MF Dnes – Hradecký kraj, 14. 11. 2013, s. 1].“ Je tedy zřejmé, že se jedná o snahu vyhovět návštěvníkům a umožnit jim přístup, co nejbliže ke zvířatům. Navíc, podle tohoto článku se může zdát, že pro vedení zoologické zahrady je nejdůležitější zavděčit se lidem a zvířata staví až na druhé místo. Takováto vyjádření pak nepřímou podporují obraz zvířat jako pouhé atrakce a zdroje zábavy pro lidstvo.

Články o laboratorních zvířatech se v obsahu obou deníků vyskytovaly minimálně, ale když už se objevily, byla v nich tato zvířata rámována výhradně jako zdroj. Příkladem může být zpráva z Blesku o novém objevu vědců, kteří v těle myši vypěstovali napůl lidské a napůl myší zuby, které by mohly pomoci lidem, kteří o své zuby přišli. „Vědcům se podařilo zkombinovat buňky z lidské dásně s kmenovými buňkami z myšího embrya, tzv. mesenchymem. Směs vpravili do ledvin laboratorních myší a nestačili se divit - uvnitř těla jim vyrostl útvar podobný lidskému zubu! Až tak podobný, že by ho mohl jednou nahradit [Třetí zuby? Ano! Ale budou myší...: Blesk, 12. 3. 2013, s. 24].“ Z obsahu článku je patrný nadřazený postoj člověka a snaha nějakým způsobem ošálit přírodu a „vypěstovat“ si třetí zuby, které již člověku přirozeně nenarostou. Nad tím, že se k tomu zneužívají jiné živé bytosti, které se nemohou bránit, se autor článku nepozastavuje. Tento objev je popisován jako zázrak a naděje do budoucna a to, že ho bylo dosaženo pomocí pokusů na zvířatech, je bráno jako něco samozřejmého. Stejným způsobem je v jiném článku interpretován také objev nové pilulky, která člověku pomůže rychleji vystřízlivět, a jejíž účinky vědci testovali taktéž na laboratorních myších [Naděje pro flamendry: STŘÍZLIVÍ za pár hodin: Blesk, 22. 2. 2013, s. 20].

Způsobů, jak využít zvíře ke svému prospěchu, je celá řada. Zajímavým způsobem je případ, kdy vědci zkouší vycvičit psi, aby podle čichu dokázali rozpoznat rakovinu vaječníků: „Rakovina by se tak podle agentury AP měla stát rozpoznatelnou mnohem dříve než doposud, což by mohlo výrazně snížit počet smrtelných případů. Odborníci z univerzity v Pensylvánii mají k dispozici vzorky krve a tkání pacientek a začali již trénovat tři psy, kteří by měli přítomnost rakoviny vaječníků odhalit [Takhle je cítit rakovina. Jdi a hledej!:

MF Dnes, 10. 8. 2013, s. 8].“ V článku se dále o těchto psech píše s respektem a jsou zmiňována dokonce jejich jména. To, že lidé zvířata využívají k tomu, aby jim pomáhala, není žádnou novinkou (např. asistenční psi, policejní psi apod.). V těchto případech pak zvířata nemusí být pro člověka pouhým zdrojem, ale mohou být zároveň jeho společníkem či přítelem. Zde můžeme vidět, že vztah mezi člověkem a zvířetem může nabývat mnoho různých podob - i když zvíře slouží člověku a má pro něj určitý praktický užitek, nemusí s ním být zacházeno jako s „věcí“.

4.1.4. Zvíře jako emoční bytost

V tomto případě člověk pohlíží na zvíře jako na bytost, která může prožívat emoce, cítit bolest, radost nebo smutek. Zvíře je schopno projevovat city jak směrem ke člověku, tak i k ostatním příslušníkům svého druhu i jiných zvířecích druhů. Dále se také berou ohledy na to, že každé zvíře má svou osobnost a určité povahové charakteristiky stejně jako člověk. I když se v minulosti vedly spory o tom, jestli jsou zvířata schopna cítit bolest a jestli mají city, v dnešní době se již to, že zvířata prožívají podobné emoce jako lidé a jsou schopna pociťovat bolest, považuje za prokázané. Problematice vnímání bolesti u zvířat se podrobně věnuje například Webster [1999: 85-96].

Také v obsahu vybraných deníků je tato skutečnost poměrně často reflektována. Například v článku v MF Dnes o samici nosorožce, které musel být proveden zubařský zákrok: „*Až německý odborník Timo Zwick ulevil samici dvourohého nosorožce v zoo ve Dvoře Králové od několikaměsíčních bolestí zubů. Kvůli zánětu musel dva zuby vytrhnout. (...) Sedmnáctiletá samice Jola se trápila se zuby řadu měsíců a kvůli tomu obtížně přijímala potravu* [Samice nosorožce musela ke koňskému zubaři: MF Dnes – Hradecký kraj, 13. 12. 2013, s. 1].“ Z použitých slov („ulevit od bolesti, trápit se“) je zřejmé, že autorovi ani zainteresovaným osobám není lhostejné, že zvíře trpí bolestí a také aktivně se podílí na jejím odstranění. Toto potvrzuje i citace zoologa: „*Doufáme, že po zákroku se samici uleví od bolesti, která musela zánět provázet* [Tamtéž].“

Také horké počasí je velká zátěž pro organismus většiny zvířat, stejně jako pro organismus lidí. Na to, jak zvířata snáší vedra, upozorňuje i MF Dnes: „*Kráva vysoké teploty neshání. Musí je nenávidět, protože funguje jak malá teplárna. Když jí, vyrábí teplo. V kravíně v Lipině u Chrudimi se však nezdá, že by krávy trpěly. V docela komfortní, zateplené a dobře větrané hale je i ve vedrech příjemně* [Vedro: kráva trpí, pes odpočívá, jen nosorožec si konečně užívá: MF Dnes – Hradecký kraj, 27. 7. 2013, s. 1].“ I když je

kráva hospodářským zvířetem, zdrojem mléka, snaží se chovatelé o to, aby zvířata vliv teplého počasí zbytečně netrpěla, a chtějí jim toto období nějak zpříjemnit. V tomto případě tedy pomocí ventilátorů, které zvířata ochlazují na požadovanou teplotu. Na tomto příkladu tedy můžeme vidět, že i když je zvíře pro člověka především zdrojem, není to důvodem k tomu, abychom ho zbytečně trápili. To, že je nějaké zvíře hospodářské, ještě neznamená, že může bezdůvodně trpět.

Tento rámeček se v obou denících nejčastěji objevuje v souvislosti se zvířaty chovanými v zoologických zahradách. Jak berou chovatelé ohledy na psychický stav svěřených zvířat při přepravě do neznámého prostředí, můžeme vidět například v MF Dnes. Objevila se zde zpráva o přepravě samice nosorožce z jedné německé zoologické zahrady. Protože však samice nechtěla dobrovolně nastoupit do kamionu, byl transport o týden odložen, aby měla samice čas na uklidnění. Je zde také citována mluvčí zoologické zahrady, která k tomu dodává: „*Vždy se snažíme, aby transportem bylo zvíře stresované co nejméně, a tak jsme druhý pokus raději odložili na příští týden* [Samice nosorožce nechtěla nastoupit, musí se zbavit stresu: MF Dnes – Hradecký kraj, 5. 4. 2013, s. 1].“

V Blesku lze najít celou řadu článků, kde jsou zvířata popisována jako bytosti, které chovají city k jiným živým bytostem. V článku o náhlém uhynutí sloní samičky Tonyi na sloní herpes v pražské zoo se můžeme dočíst: „*První pražské slůně Sita, které se narodilo počátkem roku, marně hledá o čtyři roky starší sestřičku Tonyu. Ještě před pár dny si s ní hrála* [Stádo se loučilo s Tonyou: Blesk – Čechy, 19. 12. 2013, s. 6].“ Jak je vidět, autor se zde domnívá, že zvíře má citové vazby k ostatním členům stáda, jejichž ztráta může negativně ovlivnit jejich psychiku. To ostatně potvrzuje i rozhovor s mluvčí zoologické zahrady: „*Sloni jsou velmi citlivá zvířata a odchod člena skupiny prožívají. Bylo dobře, že mohli chvíli mrtvou Tonyu vidět a rozloučit se s ní* [Tamtéž].“ Další typickou situací, kdy jsou u zvířat v zoologických zahradách popisovány emocionální vazby k dalším členům skupiny, jsou články o narození mláďete. V těchto případech jsou zvířata často vykreslována jako lidská rodina – matka, otec a děti. Například v článku o narození lemuřích dvojčat ve dvorské zoo autor používá slovní obraty jako „zkušená matka“ a „pyšný otec [Lemuři se těší z dvojčátek: Blesk, 8. 4. 2013, s. 4].“

Také domácím mazlíčkům jsou v obsahu zkoumaných deníků připisovány schopnosti pociťovat emoce, které mají vliv i na jejich chování. Jeden článek v Blesku se například zabývá tím, že přejídání a nadměrné tloustnutí našich zvířecích mazlíčků může být způsobeno jejich psychickou nepohodou. „*Vědci z Kalifornie zjistili, že některá zvířata, stejně jako lidé, se cpou jenom proto, že jsou nešťastná nebo ve stresu* [Ze stresu se

přejídají: Blesk, 25. 9. 2013, s. 20].“ Také další článek připouští, že domácí mazlíček (v tomto případě pes) může mít deprese a popisuje konkrétní situace (například stěhování, hádky, cestování atd.), při kterých je psychika psa těžce zkoušena [Co psychicky ničí psy?: Blesk, 20. 5. 2013, s. 22].

Zkoumaná média tedy ve svém obsahu skutečnost, že i zvířata jsou emoční bytosti, reflektují. Ovšem, nepřipisují tuto schopnost všem zvířatům stejnou měrou. Hospodářská zvířata jsou zobrazována jako emoční bytosti pouze ojedinele, na rozdíl od zvířat žijících v zoologických zahradách a domácích mazlíčků.

4.1.5. Zvíře jako atrakce, kuriozita

Člověk se baví či dojíká nad zvířetem, které je výjimečné například svým vzhledem. Může se jednat o různé mutace, anomálie ve vzhledu, albinismus, ale také roztomilost, ošklivost apod. Hodnocení této „výjimečnosti“ ovšem podléhá lidskému úhlu pohledu. V MF Dnes se například objevil příspěvek, který prezentoval výsledky soutěže o nejošklivější zvíře na světě: „*Sliznatá ryba, známá také pod anglickým označením blobfish, která vypadá jako plešatý a nevrlý stařík, se stala nejošklivějším zvířetem na světě* [Nejošklivější zvíře světa? Blobfish: MF Dnes, 14. 9. 2013, s. 6].“ Na tomto příkladu je jasně vidět, jak se do hodnocení vzhledu zvířat promítají představy člověka – dělení zvířat na „hezká“ a „ošklivá“ totiž vychází z čistě antropocentrických měřítek.

Jako na kuriozitu pohlíží člověk na zvíře také v případech, kdy má nějaké neobvyklé schopnosti nebo vykazuje neobvyklé chování. Blesk například čtenáře informuje o kočce, která se kromě svých koťat stará ještě o mládě veverky, které si přinesla domů: „*Jedno kotě bílé, jedno zrzavé, jedno mourovaté... Počkat, co to čtvrté?! To musela být ale divoká párty! Kde se to ta kočka spustila, že se jí kromě koťat narodila i veverka* [Které dítě je adoptované?: Blesk, 4. 11. 2013, s. 23]?“ Dalším příkladem může být samice orangutana bornejského žijící ve dvorské zoo provádějící „předvánoční úklid“, kdy vyčistila parapety i okna ve své ubikaci [Orangutanka Žaneta si před Vánoci vygruntovala: MF Dnes – Hradecký kraj, 18. 12. 2013, s. 1]. Nebo také poník, který na koňských přehlídkách vystupuje jako lev, má spletený ocas a hřívu a na povel proskakuje obruče: „*Přes den je Luma (8) obyčejným poníkem, po večerech se ale mění na nebezpečného lovce* [Zařehtám jako lev!: Blesk, 11. 10. 2013, s. 20].“ Je zřejmé, že účelem takovýchto zpráv není nic jiného než čtenáře pobavit a překvapit. A to nemusí být nutně špatně,

protože (jak jsme si řekli již v teoretické části) masová média plní ve společnosti mimo jiné také funkci zábavní. Na druhou stranu, podobná prezentace zvířat by se v médiích neměla objevovat příliš často. Čtenáře by totiž mohla svádět k dojmu, že zvířata slouží pouze pro pobavení.

Na tomto místě je třeba upozornit ještě na typický fenomén současné doby. K tomu, aby lidé pohlíželi na zvíře jako na atrakci, není vždy nutné, aby zvíře vykazovalo nějaké neobvyklé rysy či chování. Protože dnes lidé nežijí v přímém každodenním kontaktu se zvířaty, je pro ně často atrakcí pouze pozorovat zvířata, která vypadají a chovají se naprosto „normálně“. A nemusí se jednat pouze o exotická zvířata v zoologických zahradách, která člověk na našem území jinde potkat prostě nemůže. Avšak právě zvířata v zoologických zahradách, zooparcích, obřích akváriích apod. byla v obou denících rámována jako atrakce nejčastěji.

V MF Dnes se hlavně v letních měsících často vyskytovaly pozvánky do zoologických zahrad a na různé akce spojené s prezentací zvířat. Například pozvánka do zooparku v Chomutově, kde autor podrobně popisoval, která zvířata zde můžeme vidět: *„Nechybí dětská zoo s kontaktními zvířaty, terária, poníci, rodeo ani statek domácích zvířat. Mají tu komentované krmení tuleňů kuželozubých, evropských opiček makak magot, medvědů hnědých a ptáků v průchozí voliěře. Mezi zajímavosti patří také vzácné ovce stepní – arkaly, všemožné druhy jeřábů, jeleni bucharští a pižmoví, ale i unikátní sad kaštanovníku jedlého* [Tip na výlet: MF Dnes, 23. 8. 2013, s. 3]. “ Asi největší atrakcí a lákadlem pro návštěvníky je však narození mláďete. A právě této události se oba deníky často věnují. Například v jednom článku v MF Dnes autor popisuje, jakým zážitkem bylo narození zebry pro přihlížející diváky: *„Drama s dojemným koncem sledovali v sobotu pěší návštěvníci zoo ve Dvoře Králové nad Labem. Přímo před jejich očima tam totiž začala rodit zebra* [Zebra porodila před užaslými návštěvníky safari: MF Dnes – Hradecký kraj, 12. 8. 2013, s. 1]. “

Pro spoustu lidí může být atrakcí i spatřit divoká zvířata, se kterými se člověk žijící v městském prostředí nemá téměř možnost setkávat. A nemusí to být ani naživo: *„Hotový poprask v polském internetu vyvolal nápad jednoho lesnictví na východě země, které umožnilo naživo sledovat scénky ze života stáda zubrů. 'On-line špehování' přežvýkavců podle místního tisku denně zláká až 20 tisíc diváků* [Velký bratr se dívá: Poláci pořádají "reality show" se stádem zubrů: MF Dnes, 1. 2. 2013, s. 7]. “ Tuto aktivitu lze hodnotit, jako určitý způsob pro městského člověka, jak se z pohodlí domova seznámit se životem

divokých zvířat. Lidé se pak mohou ptát, proč by vlastně měli chodit do přírody, když vše mohou vidět a zažít „online“.

Také potkat dříve běžně chovaná hospodářská zvířata je pro mnoho dnešních lidí neobvyklým zážitkem. Jeden z článků na toto téma v MF Dnes upozorňuje právě na to, že vztah (nejen) dětí k hospodářským zvířatům, je značně oslaben: „*Kráva není fialová jako na čokoládě a mléko se nevyrábí v tetrapaku, ale dojí. I zdánlivě banální pravdy jsou pro dnešní děti stále zamlženější. Nechcete proto zkusit vyměnit víkendové nakupování v obchodním centru za farmu v Českém ráji, kde se prohánějí, husy, kachny a voní seno* [O víkendu do supermarketu? Raději na farmářské slavnosti: MF Dnes – Hradecký kraj, 13. 9. 2013, s. 2]?“ V Blesku se zase objevila pozvánka na vánoční trhy v Litoměřicích, kde se nachází dřevěný betlém, jehož součástí jsou i „živé ovečky a telátko,“ které mohou návštěvníci pod dohledem majitele nakrmit a také se s nimi pomazlit [Zvířata jsou k pomazlení, ale jen pod dohledem: Blesk – Čechy. 14. 12. 2013. s. 4]. Na těchto příkladech můžeme vidět, že to, co bylo v minulosti naprosto běžné (nakrmit a pohladit si hospodářské zvíře), je dnes považováno za atrakci.

4.1.6. Zvíře jako oběť, ohrožený druh

V některých případech člověk reflektuje skutečnost, že má na zvířata také negativní vliv a zvířata kvůli němu trpí nebo umírají. Zvíře se mnohdy stává přímou obětí člověka, (např. týrání, surové zacházení nebo také nadměrný lov či pytláctví atd.). Nebo nepřímou obětí, kdy člověk zmenšuje, ničí nebo jinak zasahuje do přirozeného životního prostoru zvířat. Tento rámeček se v obou zkoumaných denících objevuje poměrně často. Důvod lze hledat například ve skutečnosti, že právě negativita či tragický rozměr události, jsou jedny z hlavních zpravodajských hodnot.

V Blesku je značný prostor věnován situacím, kdy je zvíře právě přímou obětí člověka a jeho krutého zacházení: „*V šoku byli kolemjdoucí, kteří v lesíku u Budyně nad Ohří našli mrtvého psa. Byl uvázaný vodítkem ke stromu, vyhublý, zřejmě zemřel žízni. (...) Ke stromu ho tam přivázal, a k jisté smrti hlady a žízni tak odsoudil mladík (21) z Libochovic.* [Psa nechal pojít u stromu: Blesk – Čechy, 6. 12. 2013, s. 11].“ Skutečnost, že jsou v médiích popisovány případy, kdy se obětí stane právě domácí zvíře, které je na člověku závislé a věří mu, není rozhodně náhoda. Tyto články mají cíleně působit na city čtenářů, protože spousta z nich má doma svého zvířecího mazlíčka, kterého miluje a nedokáže pochopit, jak se někdo může takovéhoho činu dopustit.

Nejen domácí, ale také divoce žijící zvířata nezřídka trpí či umírají přičiněním člověka, a i tato skutečnost je v Blesku brána v potaz. Můžeme zde najít například článek pojednávající o lvu žijícím v národním parku na území Tanzanie, který strčil hlavu do pytláckého oka a zůstal v něm uvězněný. Než se lva podařilo vysvobodit, musel žít celé tři roky se smyčkou na krku, která se mu stále více a více zařezávala do krku: „*Dlouhé měsíce strávil v nesnesitelných bolestech. (...) Zachránila ho smečka, která mu nosila potravu. (...) Nebýt jeho sourozenců, kteří se ho ujali, čekala by na něj pomalá a bolestivá smrt* [Tři roky ho škrtila smyčka na krku. Blesk, 7. 1. 2013, s. 19].“ Jak můžeme vidět, lvi jsou zde autorem rámování také jako emoční bytosti, které jsou schopny postarat se o trpícího druhu. Toto chování zvířat je zde vyobrazeno jako protiklad ke krutému chování člověka, který líčí pasti a už neřeší to, jaké utrpení může jeho jednání způsobit jiným živým bytostem.

V obou denících jsou také jako oběť rámována zvířata, která jsou zmiňována v souvislosti s týráním a zanedbáním péče. Jedná se o domácí zvířata (psi, kočky,...) a také o zvířata hospodářská (krávy, ovce,...). Jako příklad můžeme uvést článek z MF Dnes, který se věnuje případu, kdy je majitel početného stáda ovcí vyšetřován kvůli údajnému týrání zvířat: „*V blátě a bez přístřešku, bez krmení a vody, bez veterinární pomoci, takže čerstvě narozená jehňata umírala před zraky kolemjdoucích. (...) Podle jednoho svědka docházelo na farmě k úhynu zhruba 20 novorozeneých jehňat a několika kusů dospělých ovcí denně* [Farmář z Bělče týral ovce, umíraly hlady: MF Dnes, 22. 11. 2013, s. 4].“ Zprávy o týraných zvířatech mimo jiné mohou pomoci posílit uvědomění, že kruté zacházení se zvířaty není správné, a také nepřímo čtenáře vybízejí k tomu, aby si všímali, jestli někdo v jejich okolí netýrá zvíře, a případně to neváhali ohlásit příslušným orgánům.

V MF Dnes se (častěji než v Blesku) vyskytují články o ochraně zvířat či péči o ohrožené druhy. V jednom článku autor představuje studii, která dokazuje, že se v evropské přírodě znovu začínají rozrůstat populace některých ohrožených živočichů. Jedná se například o populace bobrů, zubrů, medvědů či vlků, a také některých ptáků. „*Hrozilo jim vyhynutí, v posledním půlstoletí se díky ochraně mnozí savci i ptáci vzpamatovávají* [Do evropské přírody se vrací zvěř: MF Dnes, 27. 9. 2013, s. 6].“ Mezi faktory, které mají vliv na ožívování populace těchto druhů, podle článku patří „*ochrana ohrožených druhů, omezení jejich lovu a také vylidňování venkova, čímž vzniká více prostoru pro zvířata* [Tamtéž],“ z čehož vyplývá, že lidská činnost má nemalý vliv na život volně žijících zvířat. I když autor dále připomíná, že velké množství jiných živočišných druhů je stále ohroženo vyhynutím, je z článku patrné, že ochrana přírody a ohrožených druhů má smysl.

Takovéto příspěvky, které dokazují, že ve spoustě případů se v ochraně přírody dosáhlo velkých úspěchů, mohou přispět k uvědomění veřejnosti, že chránit přírodu není zbytečné.

Také v některých článcích o zoologických zahradách jsou zvířata rámována jako ohrožený druh, protože právě ochrana ohrožených druhů by měla být jedním z hlavních cílů zoologických zahrad. MF Dnes například informuje o tom, že se v zoo ve Dvoře Králové uskuteční kampaň, která má podpořit ubývání lvů ve volné přírodě. Autor zde nejen zve na tuto osvětovou akci, která chce pomoci tomuto ubývání lvů zamezit, ale také přidává pár informací o počtech volně žijících lvů a příčinách jejich vymírání: „*Podle odborníků jsou hlavními příčinami ztráta míst vhodných k životu, snižování množství potravy, konflikty s lidskými osídleními, ale i lov, pytláčení a nemoci* [Zoo zachraňuje krále džungle, Dvůr oslaví Světový den lvů: MF Dnes – Hradecký kraj, 9. 8. 2013, s. 3].“ Také tento článek upozorňuje na negativní dopady, které má lidská činnost na volně žijící zvířata a napomáhá šířit osvětu.

Skutečnost, že se v obou denících poměrně často píše o zvířatech (většinou se jedná o domácí či divoká zvířata) jako o ohrožených druzích či obětech lidské činnosti, lze hodnotit pozitivně. Jedno negativum lze spatřovat v tom, že není dostatečný prostor věnován hospodářským zvířatům, která ve velkochovech zažívají právě to největší utrpení (viz kap. 2.1.2.1.1. Využívání zvířat). Také ochraně živočišných druhů není ve zkoumaném obsahu věnováno moc prostoru – v Blesku se toto téma téměř nevyskytuje.

4.1.7. Zvíře jako zdroj inspirace, dokonalá bytost

Člověk vidí zvíře jako dokonalou bytost stvořenou přírodou. Obdivuje jeho vzhled (ať už se jedná o velikost, tvar těla nebo pestré zbarvení) i schopnosti, které sám nemá (například rychlost, pružnost, schopnost létat apod.). Nahlíží na ně jako na zdroj inspirace nebo jako vzor, od kterého se může ledacos naučit. Tento rámeček se v obou denících vyskytuje minimálně, ale několik příkladů zde přece jenom najít můžeme.

V Blesku se například objevila zpráva o jelenovi, kterého na Šumavě přezdívali Král lesa. „*A právě tento jelen letos jako první shodil v národním parku své paroží. A je se na co dívat. Jelen byl dvaadvacaterák, paroží mělo bohatě tvarovanou a rozložitou korunu, vážilo přes sedm kilo* [První šumavský jelen shodil paroží!: Blesk – Čechy, 21. 2. 2013, s. 5].“ Autor zde obdivuje jeho majestátné paroží, které je dílem přírody. Schopnost jelenů

shazovat paroží je pro člověka zajímavá také proto, že kromě čeledi jelenovitých žádný jiný živočich parohy neshazuje a je zde tedy přítomen prvek určité „výjimečnosti“.

Jak už bylo řečeno výše, od zvířat se člověk může ledacos naučit. Podle autora jednoho článku v Blesku bychom si měli brát příklad z kotulů, opiček žijících v jižní Americe, a jejich stravovacích návyků. Kotulové se živí převážně hmyzem, který je plný bílkovin, železa, vápníku a vitamínů. „*Kdybychom se tak podle výživových poradců stravovali my, budeme štíhlí v pase a nevíme, co je vysoký krevní tlak. (...) Jako dezert či přílohu kotulové přikousnou sladké šťavnaté ovoce. Většinu dne navíc tráví lezením a skákáním po větvích, takže obezity se rozhodně bát nemusí* [Kotulové hodovali: Blesk, 22. 4. 2013, s. 4].“ V tomto článku se také objevuje antropomorfismus. Proto, že se kotulové živí hmyzem (což je jejich přirozené chování), jsou podle autora „*velcí labužníci a navíc si potrpí na skutečně zdravý životní styl* [Tamtéž].“ V tomto případě však vysvětlování přirozeného chování zvířat typicky lidskými termíny (tedy antropomorfismus) nebude mít žádné negativní následky, protože je zřejmé, že je tento článek psán s nadsázkou a jeho hlavním cílem je pobavit.

V další článku věnovaném vlhám pestrým, nejbarevnějším evropským ptákům, je tento druh rámován nejen jako inspirace, ale zároveň jako hrozba. Na jedné straně jsou vlhy díky svému výraznému zbarvení popisovány jako krásné bytosti hodné obdivu, dokonce se jim říká „moravští papoušci.“ Na druhou stranu však představují hrozbu pro včelaře. Jeden z poškozených včelařů k tomu dodává: „*Na jaře, když bylo chladno, měly nedostatek potravy. Dělal proto nálety do zahrad. Šmírovaly okolo úlů a pochutnávaly si na vylétávajících včelách. Včelstva zcela nezničily, ale úbytek létavých včel je markantní* [VČELÍ ZABIJÁCI! I to jsou krásné vlhy pestré!: Blesk, 28. 8. 2013, s. 5].“ Na tomto příkladě je vidět, že i k jednomu zvířecímu druhu může člověk mít protichůdný vztah – na jedné straně je zvíře obdivováno kvůli svému vzhledu a straně druhé je pro člověka a jeho majetek hrozbou.

V určitých případech může být zvíře rámováno jako dokonalá bytost, která má v určitém ohledu nad člověkem převahu, a zároveň také jako zdroj. Člověk někdy zvířata a specifické charakteristiky jejich organismu obdivuje a zároveň je chce využít i ke svému prospěchu. Takovýto případ můžeme najít v Blesku, konkrétně v článku o kozím mlezivu (první mléko), které se využívá k posílení lidské imunity: „*Koza je zvíře výjimečně odolné vůči nemocem. U tohoto druhu živočicha není například znám případ rakoviny. Jeho imunitní systém je bohatý na antivirové i antibakteriální látky,...* [Posila pro lidskou IMUNITU: Blesk, 13. 11. 2013, s. 11].“ Kozí mlezivo má podobné složení jako mlezivo

lidské, ale navíc obsahuje větší množství účinných látek. Člověk tedy našel způsob jak této skutečnosti využít ke svému prospěchu.

Zvíře také může být inspirací pro umělce (spisovatele, fotografy apod.). V MF Dnes se například objevila pozvánka na výstavu fotografky, která vystavuje makrosnímky ze života hmyzu. Jedná se o snímky mravenců, motýlů nebo včel [Makrosnímky ze života hmyzu od ceněné fotografky v Trutnově: MF Dnes – Hradecký kraj, 27. 3. 2013, s. 1]. Svět hmyzu je v běžném životě značně opomíjený, mimo jiné z toho důvodu, že má výrazně menší měřítko než svět lidský. Navíc, lidé berou spíše hmyz jako „něco, co je obtěžuje“ a snaží se ho proto hubit. Málokdo si však uvědomuje, jak důležitou roli hmyz v přírodě plní. Propagace takovéto výstavy v médiích proto může být velmi prospěšná, protože pomáhá ukázat svět hmyzu také z jiného pohledu.

Není pochyb o tom, že zvířata jsou úžasné bytosti, které si právem zaslouží náš obdiv. Rámec zvíře jako inspirace či dokonalá bytost se ovšem v obou denících vyskytuje zřídka. Můžeme však najít hned několik důvodů, proč to tak je. Jak píše Corbettová [2006], zvířata se do zpravodajství často dostávají, když se dostanou do konfliktu s člověkem (viz kap. 2.2.4.). Tento rámec se tak už ze své podstaty bude objevovat spíše v jiných typech mediálního sdělení než je zpravodajství. Lze předpokládat, že se zmiňovaný rámec bude spíše objevovat v časopisech či dokumentárních pořadech zaměřených primárně na zvířata a jejich život.

4.1.8. Zvíře jako nedokonalá, podřadná bytost

Ve společnosti také existují názory, že se zvíře nemůže rovnat člověku. Člověk má právo zvířata ovládat, řídit a ovlivňovat jejich život. Šlechtit je a upravovat jejich vzhled k obrazu svému. Zvířata by se bez člověka neobešla, protože jenom člověk ví, co je pro zvířata nejlepší. Je však důležité upozornit na to, že i když člověk považuje zvíře za nedokonalou bytost, nemusí to nutně znamenat, že zvířata nemá rád, chce je pouze využívat nebo jim dokonce ubližovat. Naopak, právě proto může zvířatům pomáhat - nebo si alespoň myslet, že jim svými zásahy pomáhá.

Tento rámec se často vyskytuje v článcích o zvířatech žijících v zoologických zahradách, a to v souvislosti s rozmnožováním. V zoologických zahradách je přirozené rozmnožování chovaných zvířat často komplikované a někdy i nemožné. V krajním případě může docházet také k umělému oplodnění. Jak informuje Blesk, v jedné americké zoologické zahradě došlo k umělému oplodnění pandy velké. Oplodnění bylo úspěšné a

samici se narodila dokonce dvě mláďata. Ve volné přírodě se ve většině případů rodí pouze jedno mládě, a když se narodí dvě, to druhé uhyne. [Senzace: Panda v zoo porodila dvojčátka!: Blesk, 17. 7. 2013, s. 20]. Skutečnost, že v tomto případě přežila obě mláďata, tedy má sloužit jako jakási omluva pro nepřirozené početí a umělý zásah člověka do života zvířete. V dalším článku věnujícímu se narození mravenečnicků v olomoucké zoo se pak můžeme dočíst toto: „Zahrada je jedinou v tuzemsku, které se daří tento druh mravenečnicka rozmnožovat [Narodil se mravenečnick...: Blesk – střední Čechy, 3. 10. 2013, s. 5].“ Jak je vidět na tomto příkladu, právě rozmnožování zvířat v zoologických zahradách je často popisováno jako úspěch či zásluha člověka. V mnoha případech je vyzdvihována prospěšnost a pozitivní vliv lidských zásahů: „Porod jubilejního žirafího mláděte byl dramatický a neobešel se bez pomoci ošetřovatelů zoo. Jennifer došly síly a nebyla schopna mládě vytlačit. (...) Zkušenému týmu se nakonec podařilo přes čouhající kopýtko mláděte přehodit připravené smyčky lan a společnými silami mládě vytáhli [Narození 250. žirafího mláděte bylo porod: Blesk – Čechy, 5. 12. 2013, s. 5].“ Asi nejvýstižnějším příkladem je zpráva o narození papouška loríčka rudobradého, o kterého se jeho rodiče nestarají a musí ho tedy krmit ošetřovatelé lžičkou. Je zde citován kurátor, který objasňuje, proč se o mládě nestarají jeho rodiče: „Vajíčko jsme ale odebrali, neboť rodiče kvůli neopatrnosti další ze snůšky rozbili [Ošklivé káčátko? Ne, papoušek!: Blesk, 11. 4. 2013, s. 6].“ Člověk tedy ve výše uvedených příkladech představuje jakéhosi „spasitele“, bez jehož pomoci by se zvířata neobešla. Čtenáři pak mohou získat pocit, že život v zajetí, kdy má zajištěnou veškerou možnou lékařskou péči, je pro zvíře mnohem lepší než život ve volné přírodě.

4.1.9. Zvíře jako (nezvaný) host

Dnes není neobvyklé, že člověk vidí svět lidí a svět zvířat jako dva oddělené světy. Zvířata (kromě domácích mazlíčků) nejsou přirozenou součástí lidského světa. Tím, že lidé žijí ve městech, se od ostatních zvířat distancovali. Je proto něco nečekaného a překvapivého, když se zvíře objeví v prostoru, o kterém si lidé myslí, že patří jenom jim (např. zahrady, ulice apod.). Na druhou stranu, někdy nemusí být zvíře nutně hostem nezvaným. V některých situacích naopak lidé vítají, že se zvířata vrací do blízkosti lidských sídel nebo tuto událost berou jako atrakci či neobvyklý zážitek.

Většinou je však zvíře rámováno jako nezvaný host a hrozba zároveň. Takovým typickým příkladem je článek v MF Dnes o divokém praseti, které zavítalo do centra

Praha: „Z ostrova Štvanice přeplavalo řeku k hotelu Hilton. U něj pak rozbilo skleněnou výplň a běželo dál. Strážníci a policisté ho pronásledovali přes tři obvody. Na Praze 10 se divočák rozběhl proti ženě s kočárkem. Strážník mu však včas zahradil cestu motorkou. Nakonec strážníci prase zalehli a znehybnili pletivem – naštěstí to byl menší kus. Odchytová služba musela použít tři uspávací injekce, než zvíře zklidnila [Divočák utíkal Prahou, strážníci ho zalehli: MF Dnes, 16. 7. 2013, s. 2].“ Z posledních dvou vět je patrné, že autor chce u čtenářů vyvolat obavy. Zdůraznění skutečnosti, že toto vše dokázal způsobit pouze jeden „menší kus,“ zákonitě vyvolá u čtenářů další otázky, co by se stalo, kdyby příště do města zavítal „větší kus.“ Kolik uspávacích injekcí by bylo potřeba?

Také další článek se zabývá nechtěnými návštěvami divokých prasat: „Nevídaná invaze divokých prasat trápí zemědělce, lesníky, ochránce přírody, ale nečekaně i obyvatele měst. Děje se něco velmi neobvyklého: divočáci pronikli do měst a selata se rodí i uprostřed zimy.(...) Problémy s nimi mají třeba v areálu nemocnice v Ústí nad Labem, na sídlišti v Teplicích i v pražské Troji, kde myslivci dostali povolení chlupaté vetřelce střílet [Myslivci válčí s divočáky přímo v ulicích měst – a prohrávají: MF Dnes, 16. 2. 2013, s. 1].“ Jak můžeme vidět, v tomto případě jsou divočáci dokonce přímo označováni jako „vetřelci“.

Jako nezvané hosty můžeme nazvat také myši, které se zabydly v jedné prodejně, která musela být právě kvůli výskytu těchto hlodavců uzavřena [Myši měly hnízdo v prodejně Penny: MF Dnes, 25. 7. 2013, s. 5]. Nejen hlodavci, ale také hmyz, jako například klíšťata, mohou zavítat do městského prostředí. Jak varuje článek v MF Dnes: „Přísátí klíštěte nejčastěji hrozí při zahrádkaření, kempování nebo výletech do přírody, ovšem klíšťat je hodně i v městských parcích a v bezpečí nejste ani na krátce sestřiženém golfovém hřišti či zahradě [Klíšťata ohrožují všechny, nejvíce seniory: MF Dnes, 12. 4. 2013, s. 1].“

Opačným případem, kdy lidé tolerují a respektují zvířata, která zavítají mezi ně, je přístup manažera jednoho hotelu v Tanzanii, kde se „každý rok v říjnu stává hala rušnou silnicí pro stádo slonů, které se vydává za chutnými plody manga do zahrady. Zvířatům se dostává naprostého klidu, aby nezpanikařila a nic neponičila, proto občas zabrousí pozdravit i na recepci [Sloni jen procházejí!: Blesk - jižní Morava, 5. 12. 2013, s. 20].“

V MF Dnes se také objevuje zajímavé zamyšlení nad stížnostmi obyvatel měst, které ruší zvukové projevy zvířat. „Zatímco žáby "tyranizovaly" celý blok od dubna až do příchodu červencových veder, straky spustily akustické zbraně hromadného ničení až s příchodem léta a elán je dosud neopustil. (...) Lidé nařikají i na chrochtající divočáky,

vrkající holuby, vrzající luční koníky nebo třeba kokrhající kohouty. Buď hluční živočichové vyhlásili invazi do měst, nebo obyvatelé měst už absolutně neovládají soužití s přírodou. Nebo jde o kombinaci obojího. Zvláštní – přitom hluk letadel nalétávajících na ruzyňskou ranvej nebo lomoz tramvají v noční Praze zpravidla u spících Pražanů nezpůsobí ani lehké zachvění víček [Invaze řvounů: MF Dnes, 5. 8. 2013, s. 10].“ Jediným řešením této situace je podle autora prostě si na přítomnost projevy zvířat zvyknout a respektovat je, s čímž můžeme jenom souhlasit. Lidé by se měli naučit se zvířaty vycházet, zvyknout si na jejich přítomnost a snažit se překonávat bariéry, které mezi nimi stojí, protože přítomnost zvířat má mnoho pozitivních dopadů na celé životní prostředí.

4.2. KVANTITATIVNÍ OBSAHOVÁ ANALÝZA – VÝSLEDKY

V následující části budou představeny a interpretovány výsledky kvantitativní obsahové analýzy, která byla zaměřena nejen na četnost samotných rámců, ale také na druhy zobrazovaných zvířat, používání antropomorfismu, kontext a typ zprávy.

4.2.1. Rámce

Jedním z hlavních cílů kvantitativní obsahové analýzy bylo zjistit, jak často se jednotlivé rámce ve sledovaných denících vyskytují. Celkem bylo ve všech analyzovaných článcích (673) identifikováno 980 rámců. Zastoupení jednotlivých rámců bylo sledováno zvlášť v Blesku i v MF Dnes, aby mohlo být porovnáno, jak se rámování zvířat v těchto dvou médiích - bulvárním a nebulvárním - liší. Zjištěné skutečnosti jsou shrnuty v tabulce č. 1:

Tabulka č. 1 - Zastoupení jednotlivých rámců v analyzovaném obsahu:

Rámce	Blesk		MF dnes		Celkem	
	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně
Přítel, společník	9%	45	4%	20	7%	65
Hrozba, nebezpečí	11%	56	10%	48	11%	104
Zdroj, prostředek	7%	36	20%	91	13%	127
Emoční bytost	17%	87	7%	34	12%	121
Atrakce, kuriozita	28%	147	27%	125	28%	272
Oběť, ohrožený druh	18%	92	19%	87	18%	179
Inspirace, dokonalá bytost	3%	15	2%	10	3%	25
Nedokonalá, podřadná bytost	4%	23	7%	33	6%	56
Nečekaný host	3%	15	3%	16	3%	31
Celkem	100%	516	100%	464	100%	980

N = 980 (celkový počet identifikovaných rámců)

V obou denících jsou zvířata nejčastěji zobrazována jako atrakce či kuriozita. V Blesku se jedná o 28 % z celkového počtu 516 identifikovaných rámců a v MF Dnes o 27 % ze 464 rámců. V Blesku jsou často zastoupeny také rámce zvíře jako oběť nebo ohrožený druh (18 %), zvíře jako emoční bytost (17 %) a zvíře jako hrozba či nebezpečí (11 %). V MF Dnes se naopak často objevuje rámeček zvíře jako zdroj, prostředek (20 %). Dále také rámeček zvíře jako oběť nebo ohrožený druh (19 %) a zvíře jako hrozba, nebezpečí (10 %). Další rámce měly v obou denících zastoupení pod 10 %. Nejméně často byla zvířata ve zkoumaném obsahu rámována jako inspirace, dokonalá bytost (pouhá 2 % v MF Dnes a 3 % v Blesku).

4.2.2. Zobrazovaná zvířata

Další otázkou bylo, jaká zvířata jsou v Blesku a MF Dnes zobrazována nejčastěji. Abychom mohli na tuto otázku odpovědět, bylo vytvořeno pět skupin, do kterých byla následně jednotlivá zvířata zařazena. Počty konkrétních druhů zvířat sledovány nebyly, protože provést a vyhodnotit takovou analýzu by bylo časově náročné. Pro účely tohoto výzkumu je však zvolený způsob analýzy naprosto dostačující:

Tabulka č. 2 - Zastoupení zobrazovaných zvířat ve zkoumaném obsahu:

Zobrazovaná zvířata	Blesk		MF dnes		Celkem	
	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně
Zvířata volně žijící na našem území	13%	45	26%	83	19%	128
Volně žijící exotická zvířata	7%	26	4%	14	6%	40
Zvířata v ZOO, cirkusech apod.	40%	140	32%	102	36%	242
Hospodářská zvířata	6%	21	11%	34	8%	55
Domácí mazlíčci	28%	97	12%	40	20%	137
Jiné	6%	20	14%	44	10%	64
Nelze určit	1%	2	2%	5	1%	7
Celkem	100%	351	100%	322	100%	673

N = 673 (celkový počet analyzovaných článků)

V obou denících bylo nejvíce příspěvků o zvířatech žijících v zoologických zahradách apod. V MF Dnes to bylo 32 % z celkového počtu 322 analyzovaných článků a v Blesku dokonce 40 % z 351 článků. V Blesku se také často píše o domácích mazlíčcích (28 %). V MF Dnes se domácí mazlíčci objevují méně často (12 %). Přesně naopak je to v kategorii zvířat volně žijících na našem území. V MF Dnes tato kategorie představuje 26 %, v Blesku pouze 13 %. Jak můžeme vidět, o hospodářských zvířatech se v obou denících moc nepíše. V MF Dnes tvoří články o hospodářských zvířatech 11 %, v Blesku dokonce pouze 6 %. Kategorií, o které se píše nejméně, jsou volně žijící exotická zvířata. Jedná se o pouhých 7 % v Blesku a 4 % v MF Dnes.

Skutečnosti, které byly v této analýze zjištěny, jsou mimo jiné ovlivněny také zpravodajskými hodnotami, jako je například blízkost (ať už se jedná o blízkost distanční nebo psychickou). Pro média jsou zajímavější události, které se odehrávají v jejich okolí, protože čtenáři se tak s těmito událostmi mohou lépe ztotožnit a promítnout do nich své znalosti a zkušenosti. Druhou věcí je, že pro média a novináře je získání a zpracování zpráv, které se odehrávají v jejich co největší blízkosti, jednodušší, rychlejší a levnější. I z tohoto důvodu se v obsahu analyzovaných deníků často objevovala zvířata žijící v zoologických zahradách. Tato zvířata jsou člověku blízká, protože - na rozdíl od volně žijících zvířat - se na ně může jít kdykoli podívat, vyfotit si je nebo dokonce „adoptovat“. Navíc, zvířata v zoologických zahradách mají jména, obvykle žijí v malých skupinách v jednotlivých ubikacích a výběžích, stejně jako lidská rodina žije v bytě nebo domě. Lidé se tak s těmito zvířaty dokážou celkem dobře identifikovat. Stejně je to i s domácími mazlíčky, kteří mají jména, žijí s lidmi pod jednou střechou a tvoří neoddělitelnou součást jejich života. Jako příklad lze uvést situaci, kdy se v novinách objeví článek o krutém týrání psa. Takový článek bude pravděpodobně budit velké emoce u spousty čtenářů, protože spousta lidí doma má nebo v minulosti měla nějakého domácího mazlíčka, kterého miluje, a nedokáže si představit, že by mu někdo ubližoval.

Podobným způsobem lze okomentovat i skutečnost, že se poměrně málo píše o hospodářských zvířatech. V dnešní době není úplně běžné, že lidé tato zvířata chovají doma a vztah lidí k hospodářským zvířatům tak byl značně oslaben. Navíc, dnes se hospodářská zvířata většinou chovají ve specializovaných velkochovech, skryta před zraky obyčejných lidí. K běžnému člověku se tak dostane až konečný produkt, který si nedokáže nebo ani nechce spojovat s živým zvířetem. Člověk tak vidí v hospodářských zvířatech především zdroj. Mezi těmito zvířaty a lidmi tak vznikla jakási „propast“, kterou média spíše podporují, než aby se jí snažila pomoci překonat. Jednak tím, že se hospodářská

zvířata do médií dostávají zřídka, a jednak tím, že jsou - hlavně v MF Dnes - často rámována jako zdroj (viz níže). Také to, že v Blesku a MF Dnes jsou málo zobrazována divoce žijící exotická zvířata, lze vysvětlit na základě orientace na blízkost. Běžný občan ke svému každodennímu životu nepotřebuje informace o zvířatech, která na našem území nežijí, a nemůže tak s nimi přijít do styku.

V analýze bylo sledováno nejen to, jaké skupiny zvířat jsou v obsahu zastoupeny nejčastěji, ale také to, jak jsou zvířata v jednotlivých skupinách rámována. Kompletní výsledky nabízí tabulka č. 3 a 4:

Tabulka č. 3 - Zastoupení rámců u jednotlivých skupin zobrazovaných zvířat v Blesku:

Zobrazovaná zvířata	Rámce								
	Přítel, společník	Hrozba, nebezpečí	Zdroj, prostředek	Emoční bytost	Atrakce, kuriozita	Oběť, ohrožený druh	Inspirace, dokonalá bytost	Nedokon., podřadná bytost	Nečekaný host
Zvířata volně žijící na našem území	2%	22%	12%	3%	14%	32%	3%	2%	11%
	1	14	8	2	9	21	2	1	7
Volně žijící exotická zvířata	0%	18%	9%	9%	29%	16%	9%	2%	9%
	0	8	4	4	13	7	4	1	4
Zvířata v ZOO, cirkusech apod.	1%	4%	2%	27%	46%	8%	3%	7%	0%
	3	9	5	60	101	17	7	16	1
Hospodářská zvířata	0%	16%	26%	10%	10%	26%	3%	0%	10%
	0	5	8	3	3	8	1	0	3
Domácí mazlíčci	31%	14%	2%	12%	12%	26%	0%	4%	0%
	40	18	3	15	15	34	0	5	0
Jiné	4%	8%	29%	13%	21%	21%	4%	0%	0%
	1	2	7	3	5	5	1	0	0
Nelze určit	0%	0%	50%	0%	50%	0%	0%	0%	0%
	0	0	1	0	1	0	0	0	0

N = 516 (celkový počet identifikovaných rámců v Blesku)

Zvířata volně žijící na našem území jsou v Blesku nejčastěji rámována jako oběť či ohrožený druh (32 %). Naopak, volně žijící exotická zvířata jsou nejčastěji rámována jako atrakce či kuriozita (29 %). Zvířata v zoologických zahradách jsou jako atrakce či kuriozita rámována dokonce ve 46 %. Hospodářská zvířata jsou shodně ve 26 % zobrazována jako zdroj, prostředek a také jako oběť, ohrožený druh. Domácí mazlíčci jsou potom nejčastěji popisováni jako přítel, společník (31 %), ale také jako oběť (26 %).

Tabulka č. 4 - Zastoupení rámců u jednotlivých skupin zobrazovaných zvířat v MF Dnes:

Zobrazovaná zvířata	Rámce								
	Přítel, společník	Hrozba, nebezpečí	Zdroj, prostředek	Emoční bytost	Atrakce, kuriozita	Oběť, ohrožený druh	Inspirace, dokonalá bytost	Nedokon., podřadná bytost	Nečekaný host
Zvířata volně žijící na našem území	0% 0	27% 32	7% 8	4% 5	13% 15	30% 36	4% 5	3% 4	12% 14
Volně žijící exotická zvířata	0% 0	12% 2	12% 2	0% 0	18% 3	41% 7	18% 3	0% 0	0% 0
Zvířata v ZOO, cirkusech apod.	0% 0	1% 2	7% 9	9% 13	52% 71	16% 22	0% 0	15% 20	0% 0
Hospodářská zvířata	2% 1	7% 4	51% 28	2% 1	18% 10	13% 7	0% 0	5% 3	2% 1
Domácí mazlíčci	21% 14	8% 5	15% 10	14% 9	17% 11	15% 10	2% 1	8% 5	2% 1
Jiné	8% 5	3% 2	53% 33	8% 5	21% 13	3% 2	2% 1	2% 1	0% 0
Nelze určit	0% 0	13% 1	13% 1	13% 1	25% 2	38% 3	0% 0	0% 0	0% 0

N = 464 (celkový počet identifikovaných rámců v MF Dnes)

V MF Dnes jsou zvířata volně žijící na našem území nejčastěji rámována jako oběť či ohrožený druh (30 %), stejně tak i volně žijící exotická zvířata (41 %). Zvířata v zoologických zahradách jsou stejně jako v Blesku nejčastěji rámována jako atrakce nebo kuriozita (52 %). Hospodářská zvířata jsou v 51 % zobrazována jako zdroj či prostředek a domácí mazlíčci jsou v 21 % popisováni jako přítel nebo společník.

4.2.3. Antropomorfismus:

Jedním z cílů analýzy bylo také zjistit, jestli se v článcích o zvířatech v Blesku a v MF Dnes objevuje antropomorfismus, neboli přenášení lidských vlastností a charakteristik na zvířata. Kompletní výsledky nabízí tabulka č. 5:

Tabulka č. 5 - Výskyt antropomorfismu ve zkoumaném obsahu:

Antropomorfismus	Blesk		MF dnes		Celkem	
	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně
Ano	34%	121	12%	39	24%	160
Ne	66%	230	88%	283	76%	513
Celkem	100%	351	100%	322	100%	673

N = 673 (celkový počet analyzovaných článků)

Při analýze bylo zjištěno, že se antropomorfismus v různých podobách objevuje v obou denících. V MF Dnes se antropomorfismus vyskytoval ve 12 % z celkového počtu 322 článků, v Blesku se nějaká forma antropomorfismu objevila dokonce ve 34 % z 351 článků. Dále bylo sledováno také to, jaká zvířata jsou antropomorfními charakteristikami popisována nejčastěji. Odpověď na tuto otázku můžeme najít v tabulce č. 6:

Tabulka č. 6 - Výskyt antropomorfismu u jednotlivých skupin zobrazovaných zvířat:

Zobrazovaná zvířata	Blesk		MF dnes		Celkem	
	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně
Zvířata volně žijící na našem území	4%	5	10%	4	6%	9
Volně žijící exotická zvířata	7%	8	3%	1	6%	9
Zvířata v ZOO, cirkusech apod.	62%	75	49%	19	59%	94
Hospodářská zvířata	2%	2	3%	1	2%	3
Domácí mazlíčci	22%	27	13%	5	20%	32
Jiné	3%	4	21%	8	8%	12
Nelze určit	0%	0	3%	1	1%	1
Celkem	100%	121	100%	39	100%	160

N = 160 (celkový počet článků s výskytem antropomorfismu)

V obou denících se antropomorfismus nejčastěji vyskytoval v článcích o zvířatech žijících v zoologických zahradách. V Blesku tyto články tvořily 62 % z celkového počtu 121 článků, ve kterých se objevil antropomorfismus, a v MF Dnes to bylo 49 % z 39 článků. Celkem často se také antropomorfismus objevoval u domácích mazlíčků, v Blesku tvořily tyto články 22 % a v MF Dnes 13 %. V MF Dnes se navíc antropomorfismus

vyskytoval i u zvířat zařazených do kategorie „jiné“ (například u dostihových koní apod.), přičemž tyto články tvořily 21 %. Nejméně se antropomorfismus v obou denících objevoval v článcích o hospodářských zvířatech, v Blesku představovaly tyto články pouze 2 % a v MF Dnes 3 %.

Jak vyplývá ze zjištěných údajů, v médiích jsou nejčastěji antropomorfními charakteristikami popisována právě zvířata, která žijí v blízkém kontaktu s lidmi (zvířata v zoologických zahradách, domácí mazlíčci). Lidé se s těmito zvířaty dokážou nejlépe identifikovat a často do nich promítají své pocity a představy. V některých případech je však antropomorfismus užíván také v souvislosti s divoce žijícími zvířaty. V tomto případě se spíše novináři snaží přiblížit čtenářům zvířata, která jim naopak moc blízká nejsou. To, že jsou divokým zvířatům připsovány lidské vlastnosti a motivace, pomáhá čtenářům vysvětlit jejich chování a přiblížit život v divoké přírodě, který je tolik odlišný od života v „civilizaci.“ V některých případech je antropomorfismus použit zcela zjevně za účelem pouhého pobavení nebo názornému vysvětlení či zdůraznění určitého jevu. Někdy však může být - což je horší - také projevem neznalosti novináře.

Jak už bylo řečeno, v článcích o hospodářských zvířatech se antropomorfismus vyskytoval naprosto minimálně. Důvod lze opět hledat ve skutečnosti, že lidé k těmto zvířatům v dnešní době nemají blízký vztah. Tím, že lidé používají při popisu zvířat antropomorfismus, připouštějí určité podobnosti mezi zvířaty a jimi samými. S hospodářskými zvířaty, která jsou dnes často pro lidi pouze zdrojem, se právě z tohoto důvodu identifikovat nechtějí. Nemusí tak přemýšlet o mnohdy neetickém jednání, kterému jsou tato zvířata vystavena. Závěrem můžeme říci, že analyzovaná média ve svém obsahu následují a zároveň posilují ve společnosti zažitě dělení na zvířata blízká (zvířata v zoologických zahradách, domácí mazlíčci) a vzdálená (hospodářská zvířata) a nesnaží se ho (až na výjimky) zpochybňovat.

4.2.4. Kontext

Další proměnnou, jež byla v obsahu sledována, je kontext, ve kterém jsou zvířata v Blesku a MF Dnes zobrazována. Kontextem pro naše účely rozumíme hlavní téma článku. S cílem postihnout co největší širší témat, bylo vytvořeno dvacet kontextových oblastí, do kterých byly jednotlivé články řazeny. Články, které nebylo možné zařadit ani do jedné z kategorií, byly zařazené do kategorie „jiné“. Souhrnné výsledky nabízí tabulka č. 7:

Tabulka č. 7 - Zastoupení jednotlivých kontextových oblastí ve zkoumaném obsahu:

Kontext	Blesk		MF dnes		Celkem	
	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně
Nemocná a zraněná zvířata, veterinární péče	1%	5	3%	11	2%	16
Opuštěná a týraná zvířata, zvířata v útulcích	5%	16	2%	8	4%	24
Záchrana zvířat, pátrání po uprchlých zvířatech	5%	18	2%	7	4%	25
Zvířata pomáhající člověku	1%	4	3%	9	2%	13
Útok zvířete na člověka	5%	19	6%	18	5%	37
Setkání člověka s divokým zvířetem	2%	8	2%	8	2%	16
Smrt zvířete	7%	25	3%	10	5%	35
Lov, rybaření	2%	7	5%	15	3%	22
Využívání zvířat ve vědě, výzkumu	1%	4	2%	5	1%	9
Krádeže zvířat, pašování zvířat	2%	7	3%	10	3%	17
Chov zvířat na maso, kožešiny a jiné produkty	1%	5	4%	14	3%	19
Narození mláďete	16%	57	11%	36	14%	93
Chov a péče o zvířata	15%	51	8%	25	11%	76
Zvíře a sport	1%	2	5%	16	3%	18
Předvádění, vystupování zvířat	4%	13	14%	46	9%	59
Zvířata s neobvyklým vzhledem, chováním,...	9%	32	3%	10	6%	42
Móda pro zvířata a úprava vzhledu	1%	2	1%	2	1%	4
Zvíře a celebrita	12%	43	2%	8	8%	51
Život divokého zvířete v jeho přirozeném prostředí	3%	9	6%	18	4%	27
Ochrana zvířat a péče o ohrožené druhy	1%	5	8%	27	5%	32
Jiné	5%	19	6%	19	6%	38
Celkem	100%	351	100%	322	100%	673

N = 673 (celkový počet analyzovaných článků)

Jak můžeme vidět, v Blesku se nejčastěji psalo o zvířatech v souvislosti s narozením mláděte (16 %), dále se často objevovaly články o chovu a péči o zvířata (15 %). Výjimkou nebyly ani články o zvířatech v souvislosti s celebritou (12 %), což vyplývá již z charakteru Blesku jako bulvárního média, které se cíleně zaměřuje na život celebrit. V MF Dnes se oproti tomu články o zvířatech a celebritách vyskytovaly pouze zřídka (2 %). V Blesku se ještě také poměrně často vyskytovaly články o zvířatech s nějakým neobvyklým chováním nebo vzhledem (9 %), což opět koresponduje s charakterem Bleskem jako bulvárního média vyhledávajícího senzace.

V MF Dnes se nejčastěji objevovaly články v souvislosti s předváděním nebo vystupováním zvířat (14 %), v souvislosti s narozením mláděte (11 %) a poté také články o chovu a péči o zvířata (8 %). Stejný poměr článků (8 %) byl v MF Dnes věnován i ochraně zvířat a péči o ohrožené druhy. Oproti tomu v Blesku se články s tímto tématem objevily pouze v 1 % případů.

4.2.5. Hard news a soft news

Jednou z podotázek také bylo, jestli jsou zprávy o zvířatech ve zkoumaných médiích spíše hard news - tedy aktuální, důležité zprávy - nebo soft news - spíše zajímavosti. Výsledky nabízí tabulka č. 8:

Tabulka č. 8 - Zastoupení tzv. hard news a soft news ve zkoumaném obsahu:

Typ zprávy	Blesk		MF dnes		Celkem	
	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně	Relativně	Absolutně
Hard news	13%	47	10%	32	12%	79
Soft news	86%	302	88%	282	87%	584
Nelze určit	1%	2	2%	8	1%	10
Celkem	100%	351	100%	322	100%	673

N = 673 (celkový počet analyzovaných článků)

Analýzou bylo zjištěno, že zprávy o zvířatech jsou ve většině případů tzv. soft news. V Blesku bylo 86 % soft news a 13 % hard news. V MF Dnes byl poměr podobný, 88 % soft news a 10 % hard news. Zbytek příspěvků - 1 % v Blesku a 2 % v MF Dnes - nebylo možné zařadit ani do jedné kategorie, protože se jednalo o příspěvky, které neměly charakter zprávy. Skutečnost, že v Blesku i MF Dnes výrazným způsobem převládají tzv.

soft news, také koresponduje se zjištěním, že zvířata jsou v obou denících nejčastěji rámována jako atrakce nebo kuriozita. Z toho lze usuzovat, že články o zvířatech jsou spíše zajímavosti, které slouží především k odlehčení či pobavení, případně mají čtenáře překvapit či šokovat.

5. ZÁVĚR

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem a v jakých souvislostech jsou v českých médiích zobrazována zvířata, a to na příkladu dvou nejčtenějších českých deníků – Blesku a MF Dnes. Jako nejvhodnější metoda, umožňující objasnění zkoumané problematiky, byla zvolena kvalitativní analýza rámců doplněná kvantitativní obsahovou analýzou. Analýze bylo podrobena celkem 673 článků (351 článků v Blesku a 322 článků v MF Dnes). Hlavní výzkumnou otázkou bylo, jaké rámce jsou využívány při zobrazování zvířat ve dvou vybraných denících a jak často se tyto rámce v jejich obsahu vyskytují. Poté bylo naším cílem zjistit také to, o jakých zvířatech se těchto dvou denících píše nejvíce/nejméně. Další z doplňujících otázek zněla, jestli jsou ve zkoumaném obsahu popisována zvířata antropomorfními charakteristikami. Analýza byla také zaměřena na kontext (neboli hlavní téma článku), ve kterém jsou zvířata zmiňována. Kromě toho bylo zjišťováno, jestli jsou zprávy o zvířatech spíše hard news (zásadní, důležité zprávy) nebo soft news (zajímavosti). V průběhu celého výzkumu byl také kladen důraz na rozdíly v prezentaci zvířat mezi oběma vybranými deníky.

Nejčastěji se v obou denících vyskytuje rámec zvíře jako atrakce či kuriozita (28 % v Blesku a 27 % v MF Dnes). Naopak, nejméně často byla zvířata ve zkoumaném obsahu rámována jako inspirace, dokonalá bytost (pouhá 2 % v MF Dnes a 3 % v Blesku). V Blesku jsou často zastoupeny také rámce zvíře jako oběť nebo ohrožený druh (18 %) a zvíře jako emoční bytost (17 %). V MF Dnes se naopak často objevuje rámec zvíře jako zdroj, prostředek (20 %) a rámec zvíře jako oběť nebo ohrožený druh (19 %).

Při analýze bylo také zjištěno, že v obou denících se nejvíce psalo o zvířatech žijících v zoologických zahradách (40 % v Blesku a 32 % v MF Dnes), která byla nejčastěji rámována jako atrakce či kuriozita. V Blesku se také poměrně často psalo o domácích mazlíčcích (28 %), kteří byli často rámováni nejen jako přítel či společník, ale také jako oběť. V MF Dnes se na rozdíl od Blesku častěji psalo o zvířatech volně žijících na našem území (26 %). Tato zvířata byla nejčastěji rámována jako oběť či ohrožený druh, ale také jako nebezpečí či hrozba. Nejméně se v obou denících psalo o exotických volně žijících zvířatech (7 % v Blesku a 4 % v MF Dnes) a ani hospodářským zvířatům nebylo věnováno mnoho prostoru (6% v Blesku a 11 % v MF Dnes).

Výsledky dále ukazují, že se v obou denících vyskytuje antropomorfismus. Nejčastěji byla antropomorfními charakteristikami popisována zvířata v zoologických zahradách nebo domácí mazlíčci. Jedná se tedy o zvířata, ke kterým má člověk blízký

vztah. Kontextová témata, která se objevovala úplně nejčastěji, jsou pak následující: narození mláďete, chov a péče o zvířata nebo předvádění a vystupování zvířat. V Blesku se také na rozdíl od MF Dnes poměrně často psalo o zvířatech v souvislosti s celebritou a o zvířatech, která jsou nějakým způsobem výjimečná (vzhledem, chováním apod.) Tato zjištění korespondují s Bleskem, jakožto bulvárním médiem zaměřujícím se na život celebrit a vyhledávajícím senzace. Dále bylo zjištěno, že ochrana zvířat či ohrožených druhů nepatří mezi frekventovaná témata. V MF Dnes se toto téma objevilo v 8 % a v Blesku nebylo zastoupeno téměř vůbec (1 %).

V dnešní době mohou mít zvířata pro člověka mnoho různých významů, což dokazuje i tento výzkum. Ve zkoumaném obsahu však byla nejčastěji zobrazována zvířata žijící v zoologických zahradách a nejčastěji používaným rámcem byl rámeček zvíře jako atrakce či kuriozita. Tyto skutečnosti - společně se zjištěním, že většina zkoumaných zpráv měla charakter soft news - naznačují, že vybraná média nepřikládají tomuto tématu dostatečnou vážnost. Články o zvířatech jsou tedy spíše zajímavosti, které slouží především k odlehčení či pobavení, případně mají čtenáře překvapit či šokovat.

Také bylo zjištěno, že analyzovaná média ve svém obsahu následují a zároveň posilují ve společnosti zažitě formu vnímání zvířat. Můžeme říci, že prezentace zvířat v obou denících podporuje dělení zvířat na „blízká“ (zvířata v zoologických zahradách, domácí mazlíčci) a „vzdálená“ (hospodářská zvířata) a nesnaží se ho (až na výjimky) zpochybňovat. Tím, že hospodářská zvířata se do médií dostávají pouze zřídka a zároveň jsou často rámována jako zdroj, média spíše podporují, než aby pomáhali překonat jakousi „propast“, která je pro dnešní vztah lidí a těchto zvířat typická.

Skutečnosti zjištěné v tomto výzkumu nám mohou pomoci objasnit, jakým způsobem v dnešní době pohlížíme na zvířata a jaký k nim máme vztah. V dnešní době mají právě média značný vliv na to, jak o určitých tématech uvažujeme a zároveň se v jejich obsahu často zrcadlí základní hodnoty společnosti. Obsahová analýza médií se tedy jeví, jako vhodný způsob, který nám umožňuje dozvědět se více o tom, jakou roli hraje určité téma v naší společnosti. Cílem práce pak také bylo rozšířit - v českém prostředí ne moc velké - portfolio studií zabývajících se problematikou zobrazování zvířat v médiích. Je však zřejmé, že kvůli omezenému výzkumnému vzorku, nelze výsledky považovat za dostatečně reprezentativní, aby mohly být vztahovány i na ostatní česká média. Na druhou stranu, lze se domnívat, že výsledky vystihují základní trendy a mohou tak sloužit jako výchozí bod nebo inspirace pro další případné výzkumy zabývající se podobnou problematikou.

POUŽITÁ LITERATURA:

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbora. 2011. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada. 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8

BERELSON, Bernard. 1971. *Content analysis in communication research*. New York: Hafner. 220 s.

BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. 2001. *Úvod do studia médií*. Brno: Barrister & Principal. 391 s. ISBN 80-85947-67-6.

BURTON-JEANGROS, Claudine; DUBIED LOSA, Annik. 2011. *Human and Nonhuman Animals, Mutually at Risk: A Study of the Swiss Information Media*. Society and Animals. Vol. 19, No. 4, s. 337-355.

CAPPELLA, Joseph, N.; JAMIESON, Kathleen, Hall. *Spiral of cynicism*. New York: Oxford University Press, 1997.

CORBETT, Julia B. 2006. *Communicating Nature: How We Create and Understand Environmental Messages*. Washington: Island Press. 368 s. ISBN 1-59726-067-3.

ČEJKA, Jan. 2010. *Předmluva*. s. 9-21. In ČEJKA, Jan (ed.). 2010. *Zvířata jsou naši bližní: výběr z děl světových humanistů a křesťanských myslitelů*. Praha: Práh. 247 s. ISBN 978-80-7252-317-7.

DE VREESE, Claes H. 2005. *Framing Europe: television news and european integration*. Amsterdam: Het Spinhuis. 232 s. ISBN 90-5589-234-3.

DEVEREUX, Eoin. 2007. *Understanding the media*. Los Angeles [u.a.]: SAGE Publications. 259 s. ISBN 978-1-4129-2991-2.

ENTMAN, Robert M. 1993. *Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm*. Journal of Communication. Vol. 43, No. 4, s. 51-58.

GAMSON, William A.; MODIGLIANI, Andre. 1989. *Media Discourse and Public Opinion on Nuclear Power: A Constructionist Approach*. American Journal of Sociology. Vol. 95, No. 1. s. 1-37.

GOFFMAN, Erwing. 1986. *Frame analysis: an essay on the organization of experience*. Boston: Northeastern University Press. 586 s. ISBN 0-930350-91-x.

HANSEN, Anders. 2006. *Tampering with nature: 'nature' and the 'natural' in media coverage of genetics and biotechnology*. Media, Culture and Society. Vol. 28, No. 6, s. 811-834.

HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.

HVÍŽDALA, Karel. 2003. *Moc a nemoc médií: rozhovory, eseje a články 2000-2003*. Praha: Máj: Dokořán. 268 s. ISBN 80-86569-70-5

JIRÁK, Jan; Köpplová, Barbora. 2003. *Média a společnost*. Praha: Portál. 207 s. ISBN 80-7178-697-7.

KOHÁK, Erazim. 1998. *Zelená svatozář: kapitoly z ekologické etiky*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 203 s. ISBN 80-85850-63-x.

KOMÁREK, Stanislav. 2011. *Ochlupení bližní: zvířata v kulturních kontextech*. Praha: Academia. 277 s. ISBN 978-80-200-1904-2.

McCOMBS, Maxwell E. 2009. *Agenda setting: nastolování agendy - masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál. 251 s. ISBN 978-80-7367-591-2.

McNAIR, Brian. 2004. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál. 184 s. ISBN 80-7178-840-6.

McQUAIL, Denis. 2007. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál. 447 s. ISBN 978-80-7367-338-3.

MUCHA, Ivan. 2008. *Sociologie: média a systémy*. s. 29-53. In BYSTRICKÝ, Jiří a kol. 2008. *Média, komunikace a kultura*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 94 s. ISBN 978-80-7380-117-5.

MUTTER, Bret A.; GORE, Meredith L.; GLEDHILL, Katie S. a kol. 2013. *Australian and U.S. News Media Portrayal of Sharks and Their Conservation*. Conservation Biology. Vol. 27, No. 1, s. 187-196.

PIERSON, David P. 2005. „Hey, They're Just Like Us!“ *Representations of Animal World in the Discovery Channel's Nature Programming*. The Journal of Popular Culture. Vol. 38, No. 4, s. 698-712.

REESE, Stephen D. 2001. *Prologue – Framing public life: A bridging model for media research*. s. 7-31. In REESE, Stephen D.; GANDY, Oskar H.; GRANT, August E. (ed.). 2001. *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. 399 s. ISBN 0-8058-3653-5.

REGAN, Tom. 1983. *The case for animals rights*. London: Routledge & Kegan. 425 s. ISBN 0-7102-0150-8

REIFOVÁ, Irena. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.

SAX, Boria. 2003. *Zvířata ve Třetí říši: Domácí mazlíčci, obětní beránci a holocaust*. Praha: Dokořán. 255 s. ISBN 80-86569-49-7.

SCULLY, Matthew. 2010. *Pohled do zrcadla*. s. 153-163. In ČEJKA, Jan (ed.). 2010. *Zvířata jsou naši bližní: výbor z děl světových humanistů a křesťanských myslitelů*. Praha: Práh. 247 s. ISBN 978-80-7252-317-7.

SEMETKO, Holli A.; VALKENBURG, Patti M. 2000. *Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News*. *Journal of Communication*. Vol. 50, No. 2, s. 93-109.

SHOEMAKER, Pamela; REESE, Stephen D. 1996. *Mediating the message: theories of influences on mass media content*. New York: Longman. 313 s. ISBN 0-8013-1251-5.

SCHEUFELE, Dietram A. 1999. *Framing as a Theory of Media Effects*. *Journal of Communication*. Vol. 49, No. 1, s. 103-122.

SCHERER, Helmut. 2004. *Úvod do metody obsahové analýzy*. s. 29-50. In SCHULZ, Winfried a kol. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

SINGER, Peter. 2001. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh. 259 s. ISBN 80-7252-042-3.

SKÝBOVÁ, Marie. 2011. *Etika a příroda: proč brát morální ohledy na přírodu?*. Červený Kostelec: Pavel Mervart. 193 s. ISBN 978-80-87378-80-9.

TANKARD, James W. 2001. *The empiric approach to the study of media framing*. s. 95-106. In REESE, Stephen D.; GANDY, Oskar H.; GRANT, August E. (ed.). 2001. *Framing public life: Perspectives on media and our understanding of the social world*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. 399 s. ISBN 0-8058-3653-5.

TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál. 191 s. ISBN 80-7367-096-8.

TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál. 296 s. ISBN 978-80-7367-683-4.

VAN GORP, Baldwin. 2007. *The Constructionist Approach to Framing: Bringing Culture Back In*. *Journal of Communication*. Vol. 57, No. 1, s. 60-78.

VESELOVSKÝ, Zdeněk. 2000. *Člověk a zvíře*. Praha: Academia. 246 s. ISBN 80-200-0756-3.

WEBSTER, John. 1999. *Welfare: životní pohoda zvířat, aneb Strážlivé kázání o ráji*. Praha: Nadace na ochranu zvířat. 264 s. ISBN 80-238-4086-X.

LEGISLATIVA:

Nový občanský zákoník (č. 89/2012 Sb.). 2012. Justice [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/NOZ_interaktiv.pdf

Zákon na ochranu zvířat proti týrání (č. 246/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů). 2012. Portál veřejné správy [online]. [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/download?idBiblio=39964&nr=246~2F1992~20Sb.&ft=pdf>

INTERNETOVÉ ZDROJE:

FRANCOVÁ, Pavla. 2013. *Miliardář Babiš mediálním magnátem. Koupil vydavatele MF Dnes, Lidových novin i Metra*. IHNED. [online]. [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://byznys.ihned.cz/c1-60141790-andrej-babis-koupil-mafra>

CHLUMSKÁ, Lubomíra. 2006. *Etika ochrany zvířat*. Nadace na ochranu zvířat. [online]. [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.ochranazvirat.cz/11/czech/rubrika/ochrana-a-prava-zvirat/>

Media projekt. 2013. Median. [online]. [cit. 2014-03-28]. Dostupné z: http://www.median.cz/docs/MP_2013_zprava.pdf

O nás. 2014. Czech News Center. [online]. [cit. 2014-06-12]. Dostupné z: <http://www.cncenter.cz/clanek/1323/o-nas>

Portrét společnosti. 2014. Mediální skupina Mafra. [online]. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_o-spolecnosti_portret-spolecnosti.htm

PRAMENY:

Blesk (ročník 2013)

Mladá fronta Dnes – Hradecký kraj (ročník 2013)

ČLÁNKY CITOVANÉ V KVALITATIVNÍ ANALÝZE:

Borelióza potrápí zvíře stejně jako člověka: MF Dnes, 12. 4. 2013, s. 3

Co psychicky ničí psy?: Blesk, 20. 5. 2013, s. 22

Češi učí Zambijce, jak uměle oplodňovat krávy: MF Dnes, 20. 12. 2013, s. 4

Divočák utíkal Prahou, strážníci ho zalehli: MF Dnes, 16. 7. 2013, s. 2

Do evropské přírody se vrací zvěř: MF Dnes, 27. 9. 2013, s. 6

Farmář z Bělče týral ovce, umíraly hlady: MF Dnes, 22. 11. 2013, s. 4

Invaze řvounů: MF Dnes, 5. 8. 2013, s. 10

Klíšťata čekala, až skončí deště. Dočkala se: MF Dnes, 11. 6. 2013, s. 3

Klíšťata ohrožují všechny, nejvíce seniory: MF Dnes, 12. 4. 2013, s. 1

Kotulové hodovali: Blesk, 22. 4. 2013, s. 4

Které dítě je adoptované?: Blesk, 4. 11. 2013, s. 23

Lemuři se těší z dvojčátek: Blesk, 8. 4. 2013, s. 4

Makrosnímky ze života hmyzu od ceněné fotografky v Trutnově: MF Dnes – Hradecký kraj, 27. 3. 2013, s. 1

Majitelku už stál statisíce!: Blesk, 30. 4. 2013, s. 20

Myslivci válčí s divočáky přímo v ulicích měst – a prohrávají: MF Dnes, 16. 2. 2013, s. 1

Myši měly hnízdo v prodejně Penny: MF Dnes, 25. 7. 2013, s. 5

Naděje pro flamendry: STRÍZLIVÍ za pár hodin: Blesk, 22. 2. 2013, s. 20

Narodil se mravenečník...: Blesk – střední Čechy, 3. 10. 2013, s. 5

Narození 250. žirafího mláděte bylo porod: Blesk – Čechy, 5. 12. 2013, s. 5

Nejošklivější zvíře světa? Blobfish: MF Dnes, 14. 9. 2013, s. 6

O víkendu do supermarketu? Raději na farmářské slavnosti: MF Dnes – Hradecký kraj, 13. 9. 2013, s. 2

Orangutanka Žaneta si před Vánoci vygruntovala: MF Dnes – Hradecký kraj, 18. 12. 2013, s. 1

Ošklivé káčátko? Ne, papoušek!: Blesk, 11. 4. 2013, s. 6

Otrávený pes život prohrál: Blesk, 18. 11. 2013, s. 6

Pejsku, fuj!: Blesk, 16. 3. 2013, s. 14

Posila pro lidskou IMUNITU: Blesk, 13. 11. 2013, s. 11

První šumavský jelen shodil paroží!: Blesk – Čechy, 21. 2. 2013, s. 5

Psa nechal pojit u stromu: Blesk – Čechy, 6. 12. 2013, s. 11

Samice nosorožce musela ke koňskému zubaři: MF Dnes – Hradecký kraj, 13. 12. 2013, s. 1

Samice nosorožce nechtěla nastoupit, musí se zbavit stresu: MF Dnes – Hradecký kraj, 5. 4. 2013, s. 1

Senzace: Panda v zoo porodila dvojčátka!: Blesk, 17. 7. 2013, s. 20

Skočila do studny za Čertíkem: Blesk – jižní Morava, 5. 1. 2013, s. 5

Sloni jen procházejí!: Blesk - jižní Morava, 5. 12. 2013, s. 20

Smrtné nebezpečí pro 100 000 řidičů denně: Blesk, 30. 12. 2013, s. 6

Stádo se loučilo s Tonyou: Blesk – Čechy, 19. 12. 2013, s. 6

Školačku (†14) rozsápali psi!: Blesk, 28. 3. 2013, s. 24

Takhle je cítit rakovina. Jdi a hledej!: MF Dnes. 10. 8. 2013. s. 8

Tip na výlet: MF Dnes, 23. 8. 2013, s. 3

Třetí zuby? Ano! Ale budou myší...: Blesk, 12. 3. 2013, s. 24

Tři roky ho škrtila smyčka na krku. Blesk, 7. 1. 2013, s. 19

U Náchoda škodí přemnožení mufloni. Budou z nich trofeje: MF Dnes – Hradecký kraj, 13. 8. 2013, s. 2

VČELÍ ZABIJÁCI! I to jsou krásné vlhy pestré!: Blesk, 28. 8. 2013, s. 5

Vedro: kráva trpí, pes odpočívá, jen nosorožec si konečně užívá: MF Dnes – Hradecký kraj, 27. 7. 2013, s. 1

Velký bratr se dívá: Poláci pořádají "reality show" se stádem zubrů: MF Dnes, 1. 2. 2013, s. 7

Zachraňovala psa a sama utonula: Blesk – Čechy, 7. 6. 2013, s. 5

Zařehtám jako lev!: Blesk, 11. 10. 2013, s. 20

Ze stresu se přejídají: Blesk, 25. 9. 2013, s. 20

Zebra porodila před užaslými návštěvníky safari: MF Dnes - Hradecký kraj, 12. 8. 2013, s. 1

Zoo ve Dvoře roste sebevědomí: plánuje lví safari a návrat hrochů: MF Dnes – Hradecký kraj, 14. 11. 2013, s. 1

Zoo zachraňuje krále džungle, Dvůr oslaví Světový den lvů: MF Dnes – Hradecký kraj, 9. 8. 2013, s. 3

Zvířata jsou k pomazlení, ale jen pod dohledem: Blesk – Čechy, 14. 12. 2013, s. 4

Zvíře, auto, smrt: MF Dnes, 13. 2. 2013, s. 4

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1 - Zastoupení jednotlivých rámců v analyzovaném obsahu.....	68
Tabulka č. 2 - Zastoupení zobrazovaných zvířat ve zkoumaném obsahu	69
Tabulka č. 3 - Zastoupení rámců u jednotlivých skupin zobrazovaných zvířat v Blesku	71
Tabulka č. 4 - Zastoupení rámců u jednotlivých skupin zobrazovaných zvířat v MF Dnes	72
Tabulka č. 5 - Výskyt antropomorfismu ve zkoumaném obsahu.....	73
Tabulka č. 6 - Výskyt antropomorfismu u jednotlivých skupin zobrazovaných zvířat.....	73
Tabulka č. 7 - Zastoupení jednotlivých kontextových oblastí ve zkoumaném obsahu	75
Tabulka č. 8 - Zastoupení tzv. hard news a soft news ve zkoumaném obsahu	76

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Kódovací kniha

Příloha č. 2 – Projekt diplomové práce